

Maironio sukaktims skirtas numeris

Prie Maironio gyvenimo sukaktuvių datų.

Bernardas Brazdžionis apie Maironį tautoje, gyvenime ir literatūroje.

Brazdžionio eilėraštis, dedikuotas Maironiui.

Išniekintas Maironio antkapio įrašas.

Jau niekas tavęs taip giliai nemylės: iš atsiminimų apie Maironį.

Maironio rankraščių faksimilė.

Maironis ir Bažnytinio meno muziejus.

Kertinė Parašė

Prie Maironio gyvenimo sukaktuvių datų

Didysis mūsų tautos atbūdimas dainius Maironis gimė 1862 metais lapkričio mėn. 2 d. mirė 1932 metais birželio mėn. 28 d. Tai gi šiemet yra dviguba sukaktis: rudenį sueis 120 metų nuo Maironio gimimo, o šiomis dienomis birželio 28 d. — jau 50 metų nuo Maironio mirties.

Tokia reta ir įsimintina proga Maironis lietuvių literatūros ir apšvietimo pastarojo šimtmečio mūsų tautos istorijos rėmuose minėtinas daugeliu atžvilgiu. Šių dienų pasaulio sutemose ir lietuvių tautos negandose ryškiai su Maironio sukaktimis galėtume prisiminti ir tai, kiek tautai ir jos kultūrai gali atsitikti lemtingo, palyginti, neilgam žmogaus gyvenimo laikotarpį. Kai Maironis gimė, Lietuva buvo pavergta, žmonių tautinė sąmonė prigesusi. Pasaulis jau laukė galutinį lietuvių tautos pakilimą. Kai Maironis mirė, lietuvių tauta buvo ne tik sąmoningai atgimusi, bet ir sukurusi nepriklausomą valstybę, buvo kūrybingai beįgyvinti daugiasakės savos kultūros keliu. Tai pavyzdys, kuris stiprina šiandien kiekvieną sąmoningą lietuvių tautą, tiek tėvynėje, tiek išvijoje. Ir ten, ir čia galioja visiems tas pats testamentinis Maironio raginimas: paimti arklį, knygą, lyrą ir eiti Lietuvos keliu. Tai žodžiai, į kurių metaforinį bei simbolinį apvalkalą galima sudėti ir šių dienų visos tautos laisvės pastangų realybę.

Gili, plati, reikšminga ir įtaojanti asmenybė buvo Maironis daugelyje visuomeninio bei kultūrinio gyvenimo sričių. Tačiau vis dėlto daugiausia ir kūrybingiausia reikštasi jo lietuvių poezijos raidoje. Jis čia suvaidino tiesiog lemiantį vaidmenį. Tiesa, turėjome rašytojų ir prieš Maironį, tarp jų ir neblogų poetų. Tik kiekvienas jų kūrė dar uždarumoj, labiau atsitiktinai, partizaniskai, nes ir nebuvo jokių šios srities lietuviškojo kelio gairių, tvirtų ir patikimų „grunto“. O Maironis visa tai padarė ir nužy-

mėjo sau, visiems po jo ir visiems laikams. Mūsų literatūrai, ypač poezijai, Maironis reiškia tai, ką italų literatūrai reiškia Dante, anglų literatūrai — Šekspyras, rusų literatūrai — Puškinas ar vokiečių literatūrai — Goethe: ir klasikinės tobulumas ir ateities kryptis į siekiamas naujas viršūnes.

Ir jeigu šiandien imtume atrinkti mūsų lietuviškojo rašto tris net keleriopa prasme reikšmingiausius veikalus, ar tik nebūtų jie Mažvydo Katekizmas, Donelaičio „Metai“ ir Maironio „Pavasario balsai“. Be Mažvydo padarytos pradžios vargu ar būtų buvę tolimosnio kelio. O vėlesnė pradžia gal būtų buvusi jau pavėluota, kaip buvo pavėluota su išleistu prūsų katekizmu, kada prūsų tauta jau buvo pakirsta pačios šaknyse. Donelaitis, nors ir neturėjo tokio poveikio kaip Maironis, nors ir nesukėlė Mažosios Lietuvos tautinio atgimimo srauto, bet bent pasauliui ir saviesiems lietuviško rašto puoselėtojams įrodė, kad gali būti sukurti klasiškojo grožio literatūros kūriniai ir lietuvių kalba. O toks nusiteikimas jau buvo ramstis visam vėlesniam tautiniam ir kultūriniam visos tautos atgimimui. Maironio gi plunksna buvo lyg ir santalka visų ligi jo rodytų mūsų rašto pastangų, jau buvo tikra pradžia pilnutinio tautos literatūrinio gyvenimo, jokių nelaimių nesustabdyto ligi pat šių dienų, išlaikancio tęstinumą ir aukštą lygį, kaip ir turi būti kultūriniam ir valstybiniam gyvenimui subrendusioje tautoje. Maironis šia prasme ir buvo visos epochos pradžia, epochos, kurioje dar ir šiandien gyvename ir kurios galo toli gražu dar nematyti, kurios pakelėse vis ryškėja nauji kontūrai ir kurios tolybėse švyti naujos viršūnės.

Todėl apie Maironį ir jo kūrybą mūsųose yra jau nemažai prirašyta ir trumpesnių apybraižų, ir ilgesnių studijų, ir (Nukelta į 2 psl.)

Maironis tautoje, gyvenime ir literatūroje

Bernardas Brazdžionis

„Retai pasitaiko istorijoj, — rašė 1961 metais austrų literatūros laikraštis „Wort in der Zeit“, — kad poeto balsas taptų visos tautos balsu. Yra taip, kad poetas kalba tokia kalba, kurios tauta dar nesupranta, kad jis plaukia prieš srovę, kad jis užbėga laukui už akių. Bet sekdam istorijos įvykius, pastebime, kad kartais ir tauta plaukia prieš srovę, kad ji ima kalbėti tokia kalba, kuri jai buvo draudžiama“.

Ką anas kritikas kalbėjo apie vengrų legendinį poetą Šandorą Aleksandrą Petefį (1823 - 1849), tas visu šimtu nuosimčių tinka mūsų Maironiui, kuris sekė vengrų išsilaisvinimo kovas, minėjo kūryboje jauno poeto kovotojo vardą ir dainavo „Pavasaris eina Karpatų kalnais...“.

„Tai yra laikas, kada tautos slapčiausias mintys ir siekimai yra pridengti dainiaus žodžiais.“

Tai yra akimirka, kada poetas gali tarti: „Esu vienas, kuris kalbu. Bet aš kalbu vardu milijonų“.

Taip kalbėjo vengrų seime jų poetas Šandoras (arba Aleksandras) Petefi, kuris ir po 100 metų (1949) nuo jo mirties yra tautos vadas ir prie kurio paminklo pasakyta kalba prasidėjo garsumas vengrų sukilimas.

Svenčiame pusę šimto metų nuo Maironio mirties. Kitoks yra lietuvių tautos būdas negu vengrų. Kitokia yra Lietuvos politinė ir geografinė padėtis. Bet, anot Maironio, „idėjos, jei didžios, nemirsta kaip žmonės“. Jos, Maironio kūryboje išdaigintos, tebėra gyvos ir lietuvių tautoje.

Nedaug rasime tautų, kur poetas būtų taip visuotinai jauges kaip Maironis lietuvių tautoje. Didelis yra Dante Italijoj, Goethe Vokietijoj, Miltonas Anglijoj, Whitman Amerikoje, bet jų nė vienas negali prilygti Maironio garsumui ir populiarumui Lietuvoje. Maironis lietuvių tautoje — tai visa epocha. Ir lietuvių poezijos laikotarpiai skiriami taip: maironinis ir pomaironinis. Jis sukūrė savo klasišką. Jo įtakoj išaugo jo kartos poetai, jo šešėlyje išbūgojo eilė epigonų, išnaudojusį jo tematiką, stilių, žodyną ir visą poetiką iki įkyraus banalumo.

Siandieną krikščionių bažnyčioje yra labai atgijusi Sekminių Šventosios Dvasios ir daugybės kalbų dvasia, neva sekanč pirmuosius krikščionis, kurie susikalbėjo kažkokia dieviška kalba. Mūsų filosofo A. Macieinos tvirtinimu, „tai būtų tik savaimingi tikinčiųjų šūksniai bei murmesiai, kurių šv. Paulius net nevertino, jei jie nebuvo tariami aiškiais žodžiais: „Jei kalbėdami kalbomis, netarsite aiškių žodžių... kalbėsite ant vėjo“ (1 Kor. 14 - 19).“

Poezija tam tikru požiūriu yra taip pat šventa, sakralinė kalba, parinktas, kilniais, įkvėptais žodžiais išreikštos mintys ar idėjos. Ir poetams būtų galima pasakyti: „Jei netarsite aiškius žodžius, poetai, jūs kalbos ant vėjo“.

Kokios poezijos kūrėjas buvo Maironis?

„Jei Maironis būtų buvęs tuščią jausmų ir svajonių eilinkas, jei nebūtų užsivaivęs kilniais idealais ar tikra realybe, jam būtų niekas vainiko nepynęs, kad ir kažin kaip būtų tyriliavęs savo vamzdeliu. Bet Maironis ne vamzdeliavo, tik pūtė smarkius trinitus, skardžius ragus, kurie ne tiek galingai, kiek širdingai, o tai dar smarkiau šaukė tautiečius į gyvenimo kovą su lietuvių nelaimėmis, ir jam priderėjo darbo vainikas už obalsius, kuriais vadovavomės kovoje su mūsų priešininkais“, — kalbėjo doc. Juo-

MAIRONIS (1862.XI.2—1932.VI.28)

Portretas tapytas dail. Jono Sileikos

Sio Maironio portreto kūrėjas dail. Jonas Sileika (1893—1960), jaunuose savo metuose atvykęs iš Lietuvos į Čikagą, buvo bene pirmasis profesionalus lietuvis dailininkas, baigęs Chicago Meno institutą dar 1910 metais. Nepriklausomybės metais jis grįžo Lietuvon ir gyvai reikšėsi tenyksiame mūsų dailės gyvenime, karo metais pasilikio tėvynėje ir ten mirė 1960.X.27 d. Grįžtant jam į Lietuvą,

lietuviai marijonai užsakė nutapyti Maironio portretą. Dail. Jonas Sileika tai ir padarė 1924 metais. Tik poetas dailininkui čia pozuoja labai išskirtinai: Maironis nusiėmęs kunigišką spykklę ir pasirišo kaklaraištį. Tai bene vienintelis toks Maironio atvaizdas. Portreto originalas šiuo metu puošia „Draugo“ redakcijos vestibulį.

Nuotr. Jono Kuprio

Poetas ir žmogus Maironiui

*Kai tu pavasario balsais pasveikini tautos gyvybės žiedą,
Ir tavo žodį laimina tėvų ir protėvių dangus,
Ir su tavim kalnai ir kloniai ir sietynai gieda —
Kas tu — poetas, ar žmogus?*

*Palikęs nakčiai gimtąją sodybą iškeliaujai
Plačian pasaulin, nešdamas namų vargus,
Ir dalinį, sugrįžęs, laisvės džiaugsmą saujom —
Čia tu poetas, čia žmogus.*

*Kai už Raseinių ant Dubysos gailios rasos krinta,
Kai ryto veidą dengia santėmis slogus,
Tu tautą pravedi pro juodąjį nelaisvės labirintą —
Kur tu poetas, kur žmogus?*

*Ir aidi vardas pranašo gimtojo padangėj,
Širdies kančia jis pirkas ir brangus...
Sunkus laurų vainikas galvą lenkia —
Čia tu poetas ir žmogus.*

Bernardas Brazdžionis

zas Tumas Vytauto Didžiojo universiteto humanitarinio fakulteto auditorijoje, nagrinėdamas vieną „Aušros“ grupės poetų — Maironį.

Jis tapo epochos reiškėju ir

„poezijos viešpačiu“, (kaip jį pavadino J. A. Herbačiauskas dar 1908 metais), laisvės idealo šaukliu ir riteriu romansistu. Idealistinės tėvynės meilė žavėjo jaunimą. Mintis ir idėjas poetas

svaidė kaip žaibus. Nieko daugiau neliko — tik užsiliepsnoti ir degti. Be abejonių, be diskusijų, be rezervų, be baimės!

Nelenkdams pečių po naštos sunkumu,

Kaip milžinas stosių į kovą:
Pavargti už sentėvių žemę —
graužiu...
Aukščiausį turėt už vadovų!
(Pavasario balsai, 1895).

Poeto įsitikinimas ir vidinė jėga užkrėtė visuomenę. Besąlyginė tėvynės meilė, bekompromisinis tikėjimas Dievo teisingumu — nes „kryžius gyvatą žadėjo! — Maironį daro ne tik poetu iš Dievo malonės, bet ir tautos vaidila.“

Maironiui mirus, Julijonas Lindė-Dobilas rašė, kad jei Basanavičius ir Kudirkai priklauso garbė, kad jie atgaivinimo darbą pradėjo, tai Maironiui — kad jis tautą labiausiai išjudino, paveikė.

Pasakytume: ir vedė į laimėjimą. Maironis vienas daugiau davė patriotinių kūrinių už visus to meto poetus drauge paėmus. Jo kūryboje išpūdingiau ir įtaigiau (dėl to, kad su didesne menine jėga ir tobulesne forma), negu kitų išreikšti idealai — visiems brangūs, didūs, šventi.

Maironis sukūrė dvasinės kovos programą, kuri bylojo ne iš negyvy paragrafų, bet iš meninių poezijos posmų, iš posakių, kurie prigijo kaip aforizmai, kaip postulatų:

„Idėjos, jei didžios, nemirsta kaip žmonės“;

„Mainos rūbai margo svieto, Silpnas kelias, tvirtas griūna...“;

„Nebeužtvenksi upės bėgimo...“;

„Kas tėvynę praras, antros neišvėrs apgailėjęs...“

Ir daugelis kitų.

Ilgainiui Maironio vardas tapo geros, mintingos poezijos sinonimu: kas gerai, poetiškai parašyta — viskas buvo linkstama priskirti Maironiui.

Štai keletas kuriozinių pavyzdžių. Nepriklausomybės laikais viename Švietimo Ministerijos leidžiamame žurnale moksleiviams mokytojas ir literatas (L. Kuodis), kalbėdamas apie poetų reikšmę tautai, iliustravo, kad jau Maironis, girdi, pasakęs, kad

*Kaip hankliai be stygų,
Tauta be poetų,
Be jų kas jai ateitį
Suviesią žadėtų.*

(Šis gražus posmas yra, deja, ne Maironio, bet Liudo Giros).

Prieš kurį laiką Brooklyne leidžiamam lietuviškame laikrašty teko užtikti po Lietuvos vaizdu išspausdintą ir Maironiui priskirtą dvielį:

*Yra šalis, kur upės teka
Linksmi tarp girių užiančių...*

(Šio teksto autoriaus, manau, klausytojams nereikia pakartoti).

Gal netiktų moderniškai sakyti, kad Maironis buvo „kontraversinis poetas“. Bet nebuvo jis visuomet ir visuotinis visų visų primamas ir pripažįstamas. Kaip didelis poetas, pripažinimą jis užsitarnavo visuotiną ir be rezervų. Bet jo skelbiamos idėjos ne visiems buvo priimtinos.

Praeities idealizavimas, istorinės didybės minėjimas ir ja didžiavimasis, pilių romantika, narsūs „lietuviai barzdociiai“, kilnūs kunigaikščiai — visa tai žavėjo kiekvieną atbūdamąjį iš „amžių miego“ lietuvių. Bet ne kiekvienas tikėjo, kad „Dievas teisingas valdo ir skiria“ (t.y. lemia), kad ir amžių ir dabarties keliai yra, kaip Maironis dainavo, Dievo žadėti ir vedami, arba, kad „palaimą teikia malda“. Tada visa tai skaitytojas priėmė kaip realybę, dabar — kaip poetinę metaforą. Ano meto Maironiui kunigystė ir poezija buvo pasaulizmas, šio meto kai kuriems kritikams jo kunigystė yra „konfesiniai varžtai“.

(Nukelta į 2 psl.)

Maironis tautoje, gyvenime ir literatūroje

(Atkelta iš 1 psl.)

Paziūrėkime, kaip buvo sutiktas poetas, kol jis nebuvo Maironis, o tik paprastas baltų paukštis Garmys. (Taip jis pasirašė savo pirmąją poeziją „Tarp skausmų ir garbės“).

Anais ankstyvos ideologinės diferenciacijos laikais visa Maironio grietė, be svyravimų religinė poezijos tematika ir ypač poezijos krikščioniška katalikiška ideologija nebuvo priimtina nei liberaliems „Varpo“, nei „Ūkininko“, kaip tada sakdavom, rėdėjams. Ir todėl „Varpo“ recenzentas Maironio-Garmio poeziją pavadino kapitalu, įmestu į purvą.

Bedievių, girtuoklių, vagių, paleistuvių

Priviso po visą tėvynę,

skelbė niekam nežinomas Garmys, ir suprantama, kad toks kategoriškas suliginimas galėjo būti skaudus darom liberalui. Todėl ir kritikas kategoriškai pasmerkė visą kūrinių „Poetiškumo joje ne kokio nerai, matyt, autorius ne kiek nusimano apie poeziją“.

Pagaliau iš poemos paskutinio posmo pažado, kad

„Užims apie Vaikų poeziją antra“

kritikas taip pasiūlo:

„Jeigu dar ne per vėly, jei poema dar nenulaukia ir jei ketina būti tokios pat tendencijos kaip šioji, tai autorius geriau padarytų, kad visai jos nerasytų, nes naudos iš jos nebus nė kokios. O jei jau būtinai nori rašyti, tai tegul bent ne 85 puslapius rašo, skaitytoji užmigtų ir 20 puslapių pakaks“ („Varpas“, 1895, nr. 8).

Kaip poeziją priėmė skaitytojai? Ar jie užmigo, paskaitę 20 puslapių?

Šatrijos Ragana apysakoj „Viktutė“ (1898) rašė:

„Vėlu jau, o aš apie miegą ne pamanyti nenorėjau; gražiausios poemos vietos skamba ir skamba man ausyse, lyg muzika, lyg daina... Pirmą sykį išgirdau tokią gražią lietuvių kalbą ir pasirodė, jei man šimtą sykų gražesnė už lenkišką ir visas kitas. Yra tokių poetiškų vietų, kad nori jas kartoti be galo... Man rodos, kad tai yra pirmas tikras Lietuvos poetas... Duok Dieve, kad jo mūza būtų vaisingausia“.

Juozas Tumas, jaunas 25 metų kunigas, 1895 metais savo dienoraštinį įrašė:

„Sykiu praraijau visą poeziją, kaip praryja seilėse tirpstantį skanėdį, nors reikia, ji išlupti, gardžiuotis“.

„Teiravusi ir kitą, kokio jie išpūdią yra patyrę, beskaitydami pirmąją Maironio poeziją. Visi vienodai sakė paganti, patraukti, itikinti“.

Lygindamas su kitų to meto eilutuoju poezija, J. Tumas sakė: „poema „Tarp skausmų ir garbės“ buvo pirmos skaitytės kometa, nes nesulyginamai sklandžiau ir patetingiau parašyta. Ji buvo ano laiko šedevras“.

Tais pačiais 1895, kaip ir poema, metais pasirodė ir „Pavasario balsas“, bet gerokai, net trejetą metų, nulepsęs. Recenzentas, matyt, ne nenujausdamas, kad Maironis, tai tas pats jo „eilų kalik“ pavadintas Garmys, pripažino, jog autorius turi „neabejotiną poetišką talentą“. Jis rašė: „Eilės skambios, skaitosi lengvai, rodos, jauti, kad autorius nekėlė jėgų, bet kaip tai yra sakoma eilės paties per save išsiliejo iš poeto širdies“.

Kritikas padarė išvadą: „Maironio eilės — tai perliai lietuviškos poezijos“. Bet redaktorius, taip pat poetui, Vincui Kudirkai, matyt, atrodė per stipriai pasakytas, ir jis, autoriaus teigimu, tą sakinį nubraukė.

Lengva parašyti sakinį nubraukti, bet neįmanoma sukurtus perliu iš literatūros išmesti. Skambios savo menine forma ir tvirtai valdomu žodžiu, žavčios ir

patrauklios savo didingu turiniu, uždegančios giliu jausmu, Maironio eilės per pirmą dešimtmetį nuo jų pasirodymo paplito po visą šalį deklamacijų ir dainų pavidalu, skaitomos ir dainuojamos jauno ir seno, beraščio kaimiečio ir mokslo einančio jaunimo.

Kai 1913 m. Maironio tarimosios 25 metų (iš tiesų tuo metu jam buvo suėję 50 metų amžiaus) literatūrinio darbo sukakties proga keletas žurnalų bei laikraščių skyrė arba išties numerius, arba bent atskiras straipsnius bei dedikacijas paminėjo autorių, aptarė jo kūrybą, Maironis atviru laišku spaudoje padėkojo ir paprašė daugiau jo nebeminėti.

Kodėl? Vaizgantas „Vilties“ dienraščio „Mokslo ir Literatūros“ priede straipsnyje „Ko ieškome dainių veikaluose?“ pabandė atspėti, kodėl.

Sugalvotos „sukakties“ proga buvo paskelbta nuosirdžių, išsamių, geravališkų rašinių, negailint Maironiui pavadinti „tautiško atgimimo dainium“ („Draugoje“), bet buvo ir tokių, kur Maironiui, pasak vėlesnio kritiko V. Kubiliaus, buvo „bloška ir veidą tokie kaltinimai“, kurie jo poeziją apvertė aukštyn kojom: „sausas tėvynės meilės „propaganda“ vietomis stačiai pamokslu virsta“ (Aušrinė, 1913 m.).

Tokio „pagerbimo“ Maironis tikrai nebuvo užsipelnęs. „Aušrinė“ atitarė kitas jaunas poetas (Kl. Jurgelionis) Jono Šliūpo „Laisvojo minto“ Amerikoje. Jis rašė: „Labai nedaug kuo iš Maironio galima gėrėtis. Aš nežinau nė vieno jo eilutę, kurias skaitydamas galėčiau pajusti, kad jas rašė iš jausmo pilnumo“.

Nevenodi jausmai, nevenodas pajutimas. Dar vienas jaunas poetas — Putinas, Maironio ipėdimas, atvirai prieš jį rašė: „Atėityje“ rašė: „Visi tautos reikalai, jos vergus ir nelaimės randa atbalsį jautrioje dainiaus kritinėje, ir tenai, apseitais poezijos rūbais, vėl grįžta į ūkanotą tėvynės padangę, guosdami ir stiprindami suvargusių brolių dvasias. Jo skausmai, tai mūsų skausmai, jo džiaugsmas, tai mūsų džiaugsmas“ („Atėitis“, 1913).

Rašytoja Gabrielė Petkevičiūtė-Bitė, savo publicistiniuose rašiniuose daug ką palieja, nepaprastai tyliomis ne pro Maironi. 1913 m. gruodžio 12 dienos „Lietuvos žini“ dienraštyje ji rašė: „Maironis, tai gal vienintelis mūsų poetas, kuriam likimas ne tiek erškėčių, jį gyvenimui įpynę, kaip kitiems. Susilaukęs jis ir tos brangios visoms poetams valandos, kuomet jo tauta ne tik žodžiais išreiškia jam savo pagarbą, bet ir jo dainas veikalus myli, jomis džiaugiasi, verkia, prie jų savo širdies plakimą taiko“.

„Visiems lietuviams be išimties Maironio veikalai yra brangūs kaip tautos dvasios žadintojai, ypač kadangi juose nematyti klerikalokavotų...“

„Neišsamių ypač Maironio tėvynės meilės jausmai ir tėvynės grožės paveikslai, kurie kaip koks stebuklus daras talismanas, kerėja skaitytojus...“

Dar po dešimties metų, kai jau daugelis Maironio skelbtų idealų buvo tapę tikrove, o pats Dainius sulaukęs 60 metų amžiaus, 1922 m. Adomas Jakštas rašė:

„Kritika turi teisės tarti, kad Maironis yra par excellence Lietuvos tautinio atgimimo bardas, giesmininkas, kovotojas už lietuvių tautos teises, poeta patriotas, dainius pilietis. Yra tai bendra išvada iš jo patriotiškų dainų analizės. Tos dainos mus jaunystėje žavėjo, kėlė mūmųse pasitikėjimo savo jėga, skatino stoti ir darbą tautos dirvoje, kovoti su lietuvių tautos priešiniais. Jis atliko svarbią misiją. Jis pažadino jaunąją kartą pamilti savo kalbą, bandyti kurti naujų dainų, tarti poezijos naują žodį. Jis, galima sakyti, yra pagimdes ir Margalį, ir Vaitkų, ir L. Girą, ir M. Gustaitį, ir daugybę kitų naujų mūsų dainių. Tos patriotiškos Maironies dainos tebėra aktualios ir šiandien; jos ilgai dar bus mieliai skaitomos ir deklamuojamos mūsų visuomenėje“. Kalbėdamas apie Mai-

ronio asmeninę lyriką, Jakštas ypač iškelia „Vakara ant Keturių Kantonų ežero“: „Iš jos mes suprantame, kad lietuvių kalba gabiose rankose gali pasiekti aukščiausio harmoningumo ir lankstumo poezijoje ir pralenkti net pačias kultūringiausias tautas“.

Beyeik tuo pačiu metu Švietimo ministerijos remiamame ir Vinco Krėvės redaguojamame žurnale „Skaitymai“ diskusijose dėl mūsų meno lietuviškumo poetas Balys Svuga bandė įrodinėti, kad tautiškas slopys ne formoj ir ne turiny, bet „kaip tą ar kitą reiškinį lietuvių, kaip psichologinis tipas, jautia, t.y. kaip jį prima ir kaip jį reaguoja...“

Jis nurodė ir pavyzdį: „Pagarsėjusi yra Maironio poema „Jaunoji Lietuva“, turėjusi nemaža įtakos ir mūsų, taip sakant, visuomenę. Pabandykime padaryti tokį eksperimentą. Vietoj Nemunas parašysime Dunajus, vietoje lietuvių — bulgarus, vardus ir pavardes padarykime slaviskas ir datą padėkime tridesimtmečiui metų atgal, o visą poeziją išverskime į bulgarų kalbą ir, neparašę, kad tai yra vertimas, atspausdinkime. O bulgarai didžiulius, kad tai yra jų tautinis veikalas, kad tai yra jų tautos epopėja. Jeigu serbai vėl panorėtų ją pasisavinti, tikrai, bulgarai jiems karą paskelbtų“.

„Koks pigus (čia jis pamini oponento pavardę — B.B.) tautiškas ir kaip pigiai galima pirkti tautos vadovybės sostą“, — dar išvadą negailestingai Maironio kritikas, kuriam tuojau atsakė Juozas Tumas savo paskaitose apie Maironiui sakė: „Ne, ne pigiai Maironis „pirko tautos vadovybės sostą“. Už tai jis mokojo „lietuvišką širdį““.

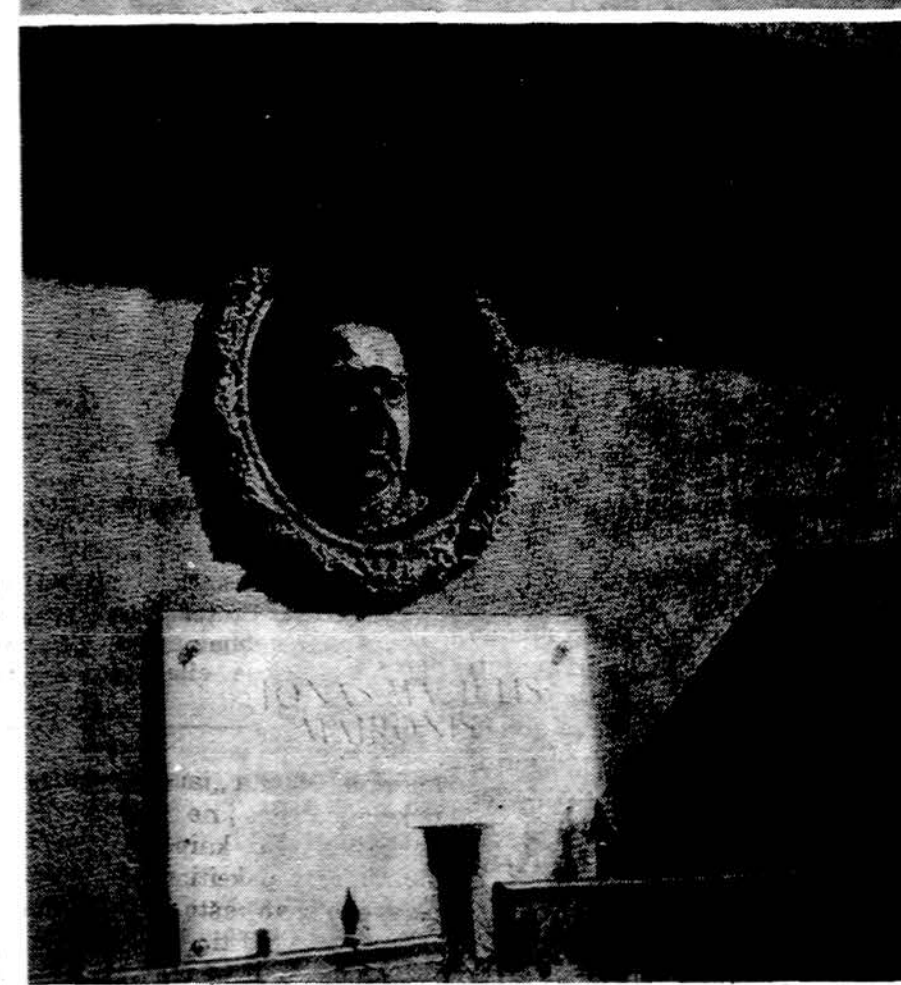
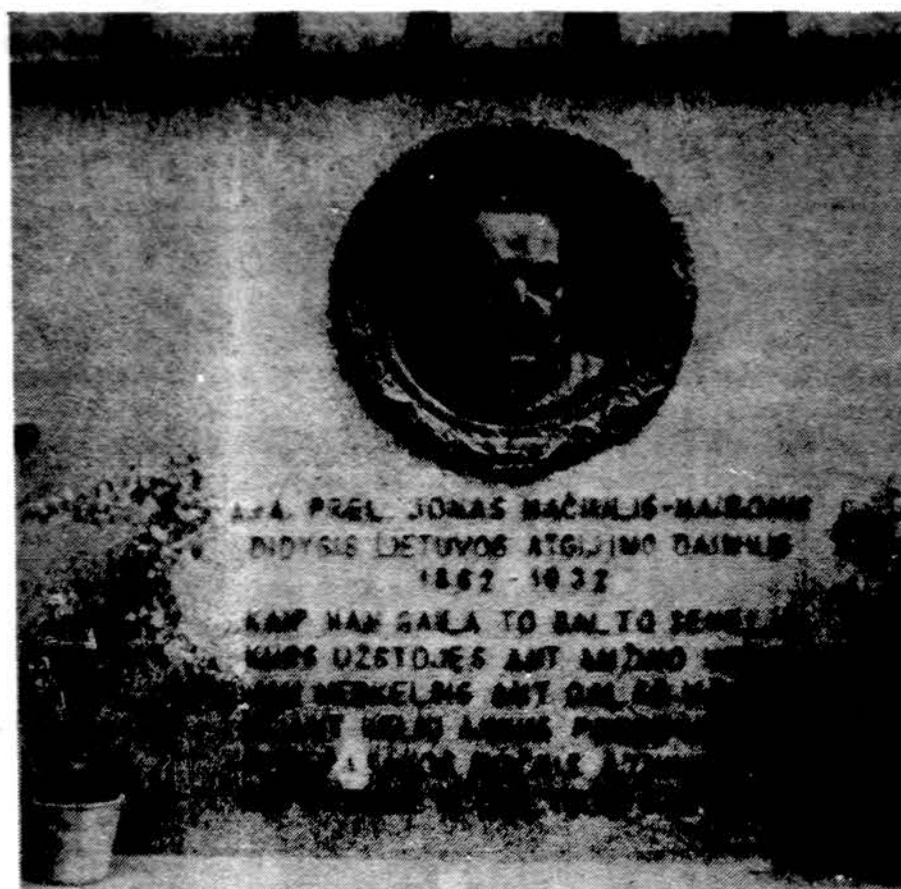
Šiandien net ir Maironiui priešingos ideologijos kritikai nebepritaria Svugai. „Jaunoji Lietuva“ pripažįstama klasikiniu kūriniu, „savo laiku dariusiu didelę įtaką visuomeninės sąmonės ir literatūrinio formų raidai“. Taip pat pripažįstama, kad „Jaunoji Lietuva“ — išlieka mums (ne serbams ir ne bulgarams) kūriniu, prasmingai išaukštinusiu vieno svarbiųjų praėjusio šimtmečio mūsų tautos istorijos (t.y. tautinio atgimimo — B.B.) momentų“. Ir tai pasakytas ne kokio Jakšto, ar Vaizganto, ne Brazaičio ar Grišniaus, bet tarybinės literatūros nagrinėtojos Vandos Zaborskaitės (Maironis, 352, 365-66 psl.).

Iš kur tas „antimaironizmas“ ir kodėl, Maironiui mirus, bandė aiškinti Kostas Korsakas. Maironio vardas, esą, „daug kam buvo virš tiesiogio baubų ar net pašaipų. Pavadinti kritikoji kur nors mūsų jaunųjų poetų Maironio sekė... susirasti jo jaunystėje kūryboje maironizmo elementų reikė tiesiog įžeidimą. Jaunoji rašytojų karta atkakliai kratėsi Maironio vardo...“

Su ironija pastebėjęs, kad „daug mokesni sūnūs įžiliai bandė išiginti savo didžiojo tėvo“, kritikas savotiškai bandė visa tai nukreipti į Maironio skelbtų idealų „bankrotą“, nes jie „tapę kūnu, pasirodė tokie kartis ir nublukę“ (M. 483 psl.). Korsakui ir jo draugams, kuriems kvepėjo sovietiniai idealai, žinoma, Maironio idealai galėjo būti ir „kartis, ir nublukę“.

O šalia idealų čia dar veikė ir literatūrinis kurti susidūrimas. Senieji visuomet turi atsilaikyti prieš ateinančius jaunuosius, o jų kūryba turi išlaikyti laiko egzaminą. Štai ką sako savo atsiminimuose Jonas Aistis: „Vėjininkai skelbė kovą „maironinei“ poezijai. Jaunieji manė, kad vėjininkai nepakenčia paties Maironio. Ir buvo susidurimai beveik tokia nuomonė, kad kiekvienas jaunas galėjo pasireikšti ir tapti moderniu bei sroviniu, tik nepalančiais atsiliepęs apie Maironi. Kartą toks VI. Suchockis (komunistų simpatikas, niekad ir poetas neįsėjęs — B.B.) ironiškai atsiliepė apie Maironi Binkio akivaizdoje. Binkis įtūžė ir tarė: „Vaikine, mes ne vienas čia nesame verti nuvalyti Maironiui batų“ („Apie laiką ir žmones“, 14 - 15 psl.).

Kaip kritika, taip ir visuomenė autorių atžvilgiu yra labai negailestingi. Poetus jie vertina kaip kasmet renkamas gražuolas. Gražuolės pasensta per metus, poetas

Maironio anekdotas — mauzoliejaus prie Kauno katedros-bazilikos detalė su įrašu, kuriame antrąjį eilutę yra tokia: DIDYSIS LIETUVOS ATGIMIMO DAINIUS. Tai matome viršutinėje nuotraukoje, darytoje 1942 m. Apatinė nuotrauka yra dabartinė. Prie Maironio antkapio yra prikaltas nauja lenta, kurios įrašas anoj eilutė „Didysis Lietuvos atgimimo dainius“ jau panaikintas: reikią — jokios Lietuvos ir jokio atgimimo. Čaristinio ir bolševikinio okupanto metodai ir tikslai tie patys: kadaise buvo šitai barbariškai išniekintas Kudirkos antkapis, o šiandien tas pats pekartota tokiu pat būdu ir Maironio atveju.

„pasensta“ su kiekvienu kūriniu, neatitinkančiu jų susidaryto standarto. Tai nėra teisingas poeto jaunystės ar senatvės barometras. Poetui jis yra skaudus. Ir Maironis tą „pasenimo“ kaltinimą turėjo ne kartą išgyventi.

Tačiau kalbant apie Maironio „pasenimą“ reikia pasakyti, kad ne vienas mūsų literatūros istorijoje nebuvo toks modernus savo laike kaip Maironis. Visi žinome, kokia buvo priešaušrio ir „Aušros“ (ir poaušrio) poetų kalba ir kūryba, kada Maironis sukūrė savo lyrikos perlus — „Miškas ūžia, verkia, gaudžia...“, „Grazi tu mano brangi tėvyne“, „Užmigo žemė“ ir kt. O eilėdarinių formų, ritmo, strofų, įvairovės gausumu ir šiandien Maironis tebėra nepavytas ir nepalanktas. Maironis pirmas mūsų literatūroje įvedė tokią tvirtą klasikine tonine eilėdara, talentingai sugebėjęs pagal turinį ir nuotaiką parinkti ritmą, meistriskai modeliuojamas ritmo melodika, išvengdamas monotoniškus ir kiekvienam eilėrašty būdamas naujas, įvairus, likdamas kartu tas pats solidus, nepakartojamas.

Maironis pradėjo kurti mūsų literatūroje dar neišnykus tokioms knygoms, kaip „Broma atverta ing viečnast“. Ir jo paties skėdams rašomosios lietuvių kalbos raidą ir pažangą. Maironis pats su ja augo ir brendė. Naujose „Pavasario balsų“ laidose, tikslindamas poetinę frazę, savo kūrinys, emociingumas, ekspresija, muzikalumas, ir šiuo atžvilgiu poetinės kalbos kūryboje Maironio laimėjimai yra labai reikšmingi. Jis pirmas, ir, galima sakyti, vienintelis iš savo amžininkų, kuris sugebėjo išsilaikyti savo kūryboje, nepasidavęs tokioms tendencijoms, kaip „priešaušrio“ ir „aušros“ poetų kūryboje, kada Maironis sukūrė savo lyrikos perlus — „Miškas ūžia, verkia, gaudžia...“, „Grazi tu mano brangi tėvyne“, „Užmigo žemė“ ir kt. O eilėdarinių formų, ritmo, strofų, įvairovės gausumu ir šiandien Maironis tebėra nepavytas ir nepalanktas. Maironis pirmas mūsų literatūroje įvedė tokią tvirtą klasikine tonine eilėdara, talentingai sugebėjęs pagal turinį ir nuotaiką parinkti ritmą, meistriskai modeliuojamas ritmo melodika, išvengdamas monotoniškus ir kiekvienam eilėrašty būdamas naujas, įvairus, likdamas kartu tas pats solidus, nepakartojamas.

V. Mykoliaičio-Putino žodžiais tariant, „poezijai svarbiau negu žodynas, kalbos stiliaus lankstumas, emociingumas, ekspresija, muzikalumas, ir šiuo atžvilgiu poetinės kalbos kūryboje Maironio laimėjimai yra labai reikš-

mingi. Jis pirmas, ir, galima sakyti, vienintelis iš savo amžininkų, kuris sugebėjo išsilaikyti savo kūryboje, nepasidavęs tokioms tendencijoms, kaip „priešaušrio“ ir „aušros“ poetų kūryboje, kada Maironis sukūrė savo lyrikos perlus — „Miškas ūžia, verkia, gaudžia...“, „Grazi tu mano brangi tėvyne“, „Užmigo žemė“ ir kt. O eilėdarinių formų, ritmo, strofų, įvairovės gausumu ir šiandien Maironis tebėra nepavytas ir nepalanktas. Maironis pirmas mūsų literatūroje įvedė tokią tvirtą klasikine tonine eilėdara, talentingai sugebėjęs pagal turinį ir nuotaiką parinkti ritmą, meistriskai modeliuojamas ritmo melodika, išvengdamas monotoniškus ir kiekvienam eilėrašty būdamas naujas, įvairus, likdamas kartu tas pats solidus, nepakartojamas.

Pagaliau dėl silpnųjų, mažiau nusisekusių ar mažesnės estetiškos vertės vietų ar net išties kūrinių tenka pasakyti, kad nei Goethės, nei Dantės, nei kitų pasaulinės literatūros korifėjų kūryboje nėra visi šedevrai. Kalno aukštumas matuojamas jo viršūne, o ne daubomis, tarpekliais ar uolomis pakelyje ir viršūnėje.

Pasodinę Maironių į lietuvių patriotinės poezijos kalno viršūnę, vadinami tautos pranašai ir dainininkai, dažnai darom didelę skriaudą jam kaip poetui — pilnutiniam žmogui — tikinčiam, mylinčiam, kenčiančiam, liūdninčiam, pasilgusiam draugo, besivilinciam, nusivylusiam, abejojančiam, besiskundžiančiam savo asmeniškomis neseckėmis, turinčiam nepaprastai jautrią širdį, greitai ir lengvai pažeidžiamas jausmus, stipriai pergyvenamias gamtos grožį ir visą Dievo pasaulį...

Kai kurių literatų ir kritikų teigimu (o taip pat ir mano asmeninė nuomone), ši egotistinė bei gamtos grožio Maironio lyrika, kaip ir eilė satyrų, yra „tarp gražiausių lietuvių literatūros perlių“ — ar tai būtų „Užmigo žemė“, ar „Vakaras ant Keturių kantonų ežero“, „Nuo Birutės kalno“ (Išisupus plačiai...), ar „Troškimai“, ar „Išvažiuoju“, ar „Poezija“ ir apskiai kitų.

Kiek patriotinės-visuomeninės poezijoje Maironis yra didus, ryžtingas, nepalaužiamas, galingas,

Ne, nenoriu sapnu,
Vien tiesos ir darbų,
Be atilsio noriu kariauti! —

ties amėninėje kūryboje, vadinamojoje egotistinėje lyrikoje, jis yra liūdnas, vienišas, nesupras-tas, kartais net nusiskriaustas.

Liūdesys ir skausmas yra buvę visų didelių poetų pegasos. Todėl ir Maironis, kai sako:

Liūdna man, gal ir tau, o kodėl,
Vien tik vėtrų prašau, kad
užkauktų smarkiau,

tame poeto skunde jaučiame ne silpnumą, ne desperaciją, bet stiprybę ir didybę.

Vienišumas! Argi ne vienas Maironis tėra toks milžinas mūsų neilgoj literatūros istorijoje? Vienas. Bet su juo ir mums draus, ir mes nebe tokie vieniši ir skurdūs — Maironis su mumis!

Horacijus savajame „Exegi monumentum“ dainavo: „Sau paminklą pasistatiau tvirtesnį už varį, aukštesnį už piramidę, ne visas mirsiu!“

Horacijų parafrazuodamas Puškinas rašė:

„Sukūriau sau paminklą, ne ranka statytą,
Jo liaudies neaplenks, minėdama mane...“

Savo poetinio pašaukimo paskirtį įdėjęs į „Pranašo“ paveikslą, Puškinas tarėsi girdis Dievo balsą:

Kelk, mano pranaše liepsnotas,
Žodžiu prabilki ugniniu,
Per kalnus eik, per marių plotus
Ir širdis deginki žmonių!

Pasitikėjimas poetine galia ne slepiamas ir Maironio poezijoje. Tik Maironis kitaip supranta poeto didį pašaukimą:

Man suteikė jėgas
Aukščiausias, žinau,
Ne ašaroms veidą beplauti...

Jo poezijos misija ne „deginti širdis žmonių“, bet raminti, gydyti. Pripažindamas, kaip ir kiti klasikai, mūzas, Maironis sakosi gavęs iš mūzos ir savo poetinę paskirtį:

O jį, padavusi man lyrą,
Iš užburto vedė šali,
Kur takas ašaromis byra,
Kurio retai kas eiti gali.

— — — — —

Prie Maironio gyvenimo sukautvinių datų

(Atkelta iš 1 psl.)

neplonų knygų. Šia sukautvine proga ir „Draugo“ kultūrinis priedas šiandieninė maironiana nori papildyti vienos kitos plunksnos atitinkamu braižu: birželio mėn. 26 dienos ir liepos mėn. 3 dienos kultūriniai priedai didžiąja spausdinamos medžiagos dalimi yra skirti Maironiui. Tai vis studijiniai straipsniai, atsiminimų pluoštai, atitinkama iliustracinė medžiaga ir kt. Vienokių ar kitokių žvilgsnių į Maironi kultūriniam priedui čia talkina: Bernardas Brazdžionis, Viktorija Skrupskelytė, Adolfas Valeška, Alfonsas Sesplaukis — Tyruolis, Jurgis Blekaitis, Leonardas Andrius, Juozas Prunakis.

Šių maironinių „Draugo“ kultūrinio priedo numerių realizavimą yra paremęs ir JAV LB Kultūros taryba iš jai skirtos Lietuvių fondo sąmatos.

k. brd.

Raminas skurdžios jų krūtinės
Balsais, kaip balsino lašu:
Patsai ramumo nepažinęs,
Kitiems išganyką nešu.

1942 metais, Maironio mirties sukautvinių išvakarėse, paskelbiau spaudoje straipsnį „Atgaivinkime patriotinį Maironio kultą“.

Maironio renesansas prasidėjo tik po jo mirties, nes paskutiniai siais nepriklausomybės metais ne tik jo patriotinė poezija dėl naujų srovų triukšmo turėjo pasitraukti į šalį, bet ir jo asmeni, pasak Juozo Brazaičio, buvo užgožę judresni ir visuomeniškesni rašytojai, kaip Vaizgantas ir kt.

Po „poezijos popietės“ Torontė „Teviškės Žiburių“ redaktoriaus, tarp kitko, užklause mane: Ar mums reikia Maironių dabar?

Ar reikia?!

Cia mums reikia Maironio satyrinio, reikia naujų poezijų, bet ne užmirština ir senieji, kurie skamba tartum šiandieną būtų rašyti:

Ne kritikų, kur šmeizija, viską
peikia,
Ne pranašų bedugnės ateities,
Mums reikia ty, kur susikaupe
veikia!

Daugiau darbų! Daugiau jaunoms
vilties!

Gi Tėvynėje Maironis gyvas, nors ir kaip ji stengiamasi „numaironinti“. Maironio leidžiami „Pavasario“ balsai tautoje eina kaip „balzamas“, paties autoriaus žodžiais tariant. Tauta vėl gyvena Maironio renesansą.

Jeigu Maironis leidžiamas okupuotoje Lietuvoje, kaip jis pristatomas, kad neklaidintų „tarybinės liaudies“? Būdų nestinga. Paziūrėkime bent porą. Tai dezorientacija — faktų iškraipymas ir klaida.

Maironis ne tik amputuojamas, pateikiant jo raštus „tarybinei liaudžiai“, kuri „mokanti vertinti Maironi geriau ir teisingiau, negu jo „buržuaziniai amžininkai“? bet jis, jeigu būtų „tarybininkų valia, būtų uždraustas visiems kitiems, o ypač „suraudusiems užuovėja JAV imperialistams“. Kosto Ostrauko, kuris šimtosios gimimo sukakties proga plačiai rašė apie „numaironintą Maironi“, žodžiais tariant, ten „vis kalbama „liaudies“, tarybinės visuomenės“ vardu. Ir užmirštama, tikriau nenorima žinoti, kad „savintis“ kūrėją išvis neįmanoma. Jis YRA. Ir YRA toks, kokia jo kūrybos visuma. Taip ir su Maironi: jis YRA — ne „mūsų“, ne „jūsų“, bet lietuvių literatūroje visa savo kūryba, kuri aiški kaip kristalas. Ir jokie „pervertinimai“ čia nieko nepažės“ („Maironis, jo gimimo šimtmečiui paminėti“).

Polaidžio metu išleisti du Maironio kūrybos tomeliai aprūpinti „literatūrologo“ Leono Gineičio įvadu, nušviečiančiu autoriaus asmenį ir kūrybą. Jis viską aiškina taip, kad viską „pervertintų marksiškai“, kaip nustatė Tarybinių Rašytojų III suvažiavimas, (Nukelta į 3 psl.)

Jau niekas tavęs taip giliai nemylės

Iš atsiminimų apie Maironį

Alfonsas Tyruolis

Didįjį mūsų tautos dainių, prelatą Joną Mačiulį-Maironį (1862-1932) pažinau daugiau iš tolo, netgi iš tolimesnės distancijos, negu Vaidgantis, Jakstas, Vydūnas ar Rygiškių Jona, nekalbant jau apie tokius poetus, kaip Mykolas Vaitkus ar Putinas, su kuriais teko ir artimiau pabendrauti. Putinas dargi vasaroti atvažiuodavo į poeto Melngailio dvarą, netoli mano tėviškos šiaurės Lietuvoje, tai ir ten su juo yra tekę susitikti. O su kan. M. Vaitkum ryšys buvo palaikomas iki pat jo gyvenimo pabaigos. Ar Maironis kada yra buvęs mano tėviškos Linkuvos apylinkėse, abejoju, bet artimas jo bendradarbis, vėliau vysk. K. Paltašas, yra buvęs neretas Linkuvos klebono L. Šiaučūno svečias. Gi kan. Šiaučūnas buvo seminarijos mokytojas kartu su A. Jakštu-Dambrausku, artimu Maironio bičiuliu.

Iš artiau Maironį teko pažinti studijų pabaigoje, 1932 metų pavasario semestre, kai jis atėjo į Teologijos-Filosofijos fakulteto Filosofijos skyrių skaityti kurso apie Donelaitį. Tų metų pradžioje šis fakultetas Maironį pakėlė literatūros garbės daktarus, tai Maironis, gal už tai atsiliepiant, ryžosi padėstyti Filosofijos skyrių, nepaisydamas amžiaus.

Nemaža staigmena buvo mums, to skryliaus studentams, sužinojus, kad Maironis ateina pas mus. Tad jau ir mes prie Maironio priartėjim taip, kaip Teologijos skyrių — kunigų seminariją — prie jo buvo priartėję poetas Mykolas Linkevičius, Kazys Zupka, beletristas Stasius Būdas ir gal dar vienas kitas.

Rankstyvo literatūrinė pažintis

Bet mano atveju būta ir kitos, gana ankstyvos pažinties su Maironu, būtent literatūrinės arba, kaip Vaidgantis būtų pasakęs, poezinės. Ir gal skaitytojas atleis, jei čia apie ją kiek užsiminsiu. Mes gimnazijoje turėjome vieną tokią lietuvių kalbos mokytoją, kurio pats buvo įstojęs į Kauno kunigų seminariją ir ten artimiau pažinęs Maironį kaip seminarijos rektorį. Tai Povilas Gumbelevičius,

kilęs nuo Pasvalio, o jo dėdė Kazimieras buvo pagarsėjęs knygnešys. Per lietuvių kalbos pamokas tas mokytojas imdavo taip entuziastingai kalbėti apie Maironio patriotinę poeziją, su tokiu užsidegimu imdavo ją skaityti ar deklamuoti, kad mus, dar tik ketvirtokus ar penktokus, ta poezija tiesiog kurtė užkurdavo — kaip jos nemėgė, kaip jos nepergyvensi! Pats mokytojas kone su ašaromis akys deklamuodavo tokius graudžius, garbingą praeitį ir liūdną dabartį menančius eilėraščius, kaip „Trakų pilis“:

*Pelešiais ir kerpe apaugus aukštai,
Trakų stai garbinga pilis! —
Kada tik keliu važiuavau pro
Trakus,
Man verkė iš skausmo širdis.*

Tai graudi ir sentimentalioji poezija giliai smigo širdin. Nuo tada man Maironio poezija pasidarė duona kasdieninė. Žavėjo ne tik patriotinės mintys, bet ir pati eilėdara — toninė, skambi, nuotaikiai pritaikyta — iškilminga, net patosiška, ar graudžiai liūdna — melancholiška, minorinė. Su Maironio poezija galėjai visus metus išgyventi, vienu ritmu žengdamas su pačia gamta. Gal net ne mažiau kaip su Donelaičio „Metais“, i kuriuos kurdamas ir pats Maironis nusizūrėjęs.

Prisimenu 1924 metų pavasarį, kurtis aušo po gan snieguotus ir leduotus žiemos. Jau sprogtant ledams ir linksmai prasišveriant iš po jų upeliams, kaip miela ir smagu buvo atmintinai mokyti „Jauniosios Lietuvos“ šestąją giesmę apie pavasario pabudimą:

*Palaimintas laikas, kada vieversys
I dangų iškilęs viešai apgarsys
Pavasario austantį rytą;
Kad vėjas svetys tolimųjų kraštų,
Tirpdamas sniegą papūs iš pietų
Ir gamtą prikelis užmigdytą.*

Taip su „Pavasario balsais“ ir „Jaunąja Lietuva“ išvaikščiojote Mūsų pakrantės ir ramiai ošiančio mikelio takeliai, parvažiavus atostogų. Ten jau ir paties pradėta „kurti“, žingsniuojant į taktą su Maironio rimais ir ritmais. O ne mažiau traukė ir Maironio poezijos aiškumas, atvirumas ir natū-

ralumas, toks artimas liaudies poezijai. Juk turbūt niekas taip neatstumią skaitytojo nuo poezijos, kaip jos sofistiškumas, miglotumas ir chaotiškumas, kartais einas iki absurdiškumo, jog net norėtus šūktelti: Maironi, grižk sudraust pasileidusią mūzā!

Mano giliausiu įsitikinimu, mūsų poetai turėtų ne tiek vaikytis svetimųjų madų, kiek daugiau pasidairyti po mūsų liaudies poezijos lauką ir labiau gerbti Donelaitį ir Maironį. Maironiui daugiau ar mažiau lojalūs išliko tokie įvairių laikotarpių poetai, kaip Motiejus Gustaitis, Mykolas Vaitkus, Petras Vaičiūnas, Vincas Mykolaitis-Putinas, Faustas Kirša, Stasys Santvaras, Bernardas Brazdžionis, J. Aistis, Kazys Bradūnas ir kt.

Manau, ne vienas „maironininkas“ taip su anom dviem Maironio knygom pravaikščiojo savo pirmosios jaunystės dienas. Užtenka tik paskaityti poeto St. Santvaro atsiminimus apie Maironį. Ir dėl to, kad netrukus tada i rankas pateko pirmųjų „Vainikų“ antologija, jai sunku buvo konkuruoti „Pavasario balsams“, nors to antologijoje buvo tokių gerų ir stiprių vardu, kaip Putinas, Sruga, Kirša. Bet ten į klaidingą poeziją jau buvo pūstelėję „modernistiniai“ vėjai.

Putino poezijos žvaigždė

Tiesa, ankstyvąjį žavėjimąsi Maironu bandė kiek pritemdyti Putino žvaigždė. Tai buvo metas, kai pasirodė Putino „Tarp dviejų aušrų“. Maironio jautrų patriotinį išsipažinimą „Jau niekas tavęs taip giliai nemylės, kaip tavo jausmingas poetas“, pavadintą „Pirmąja meile“, tyliai ėmė dengti Putino „Su pirmuoju pavasario saulės šypsmu tu žieduoti jausmu i mane atskridai“. Nors tai buvo irgi maironiškas rimas ir ritmas, bet jau lyg „antroji meilė“, nebe ana jausmingai patriotinė, gimus iš skaidraus sentimentalio platoniško nusiteikimo, iš literiško pasinešimo, anot literatūros kritiko J. Brazaičio.

Vėliau, jau studijų metais, kai buvo išleisti Maironio Raštai, Putinas per savo literatūros pasiskaitas kartą buvo užsiminęs, kad

*Atsiminimai.
Nė neinan, gerai įgaute!
Ar išuolė aras varguos,
Kada mylėjai vien matyt,
Ar saugą angelą, Danguos.*

*Nė neinan, ar ko garlėjos
Šaminiu tūmėganti širdis,
Kada neliūdai, neliūgojos
Nimnule tavo paslaupis.*

*Ar kiauza naktį lig aušrinės
Mūsų sumerkė negavai,
Kada, prapadus prie kaulinės,
Būklai kęgėly būclavai.*

*Kad tavo sąjūne jausminga
Kasdien auksėjosi šaistė,
Ar nebuvai tada laiminga,
Nė neinan, atšviet bijau.*

*Kiti dienų kita saulute
Jau užrašė akies,
Ar užmirai dabar, įgaute,
Siekiamas savo dainelės.*

Maironio rankraščio faksimilė. Rankraštį lyginsit su šio eilėraščio tekstu „Pavasario balsų“ įvairiose laidoose, pastebima apšiai nevienodumų antraštyje ir kai kuriose eilutėse. Pavyzdžiui: „Pavasario balsuos“ šio eilėraščio pirmosios eilutės „sesutė“, čia matomam rankraštyje yra virtusi tikriniu vardu — „Jagutė“. Tokia pat metaforozė yra ir penktajame eilėraščio posme.

*Tempa nusiūvo ant kaulinės
Salsutė nuo jaunų pečių,
O Damos sunkios, begalinės
Sė edvinį slenka paslaupė.*

*Ju neapveiki, neušpauvi,
Svatos iengama taku,
Bik valandų karčioj paklausi,
Kedel, Dėsliau, taip sunki.*

*Ar nesūkyti ant los galės,
Kur tan širdi suvakis,
Dit vėdo mairūnas išbalės
Danguos ir židius pasakys.*

*Širdis man verkia: tavo iela
Nė vien atjaukti begalin,
Man skita citi, mano Miela,
Kiter gyvenimo kelin.*

*Ar nesūkyti ant los galės,
Kur tan širdi suvakis,
Dit vėdo mairūnas išbalės
Danguos ir židius pasakys.*

(Iš K. Bradūno archyvo)

Maironis epiteta „jausmingas“ be reikalo pakeitęs į ne tokį poetišką „nuliūdes“. Bet kaip ten bebūtų, Maironis to pakeitimo metu, kai redagavo savo raštų seriją, turėjo tikrai ko liūdėti (be kitko ir „modernistų“ dygimai „Maironis paseno“ ir ypač lenkų intrigos Romoje). Toli jau buvo tada Maironis nuo ano 1895 m. „Pavasario balsų“ „jausmingo“ poeto.

1928 metų rudenį atvykęs Lietuvos universitetą Kaune studijuoti, buvau „planavęs“ apsilankyti pas Maironį jo šauniuose namuose Rotušės aikštėje. Atrodė, kad jo patarimas galėjo būti svarbus ir lemiamas, dar tebestovint

studijų pasirinkimo kryžkelėje. Bet Maironis tada buvo išvykęs į Karaliaučų gydytis, kaip painformavo jo šeimininkė, Maironio sesuo Marcelė. O i Maironio namus užsukti teko ne kartą jau vėliau, kai ten kurį laiką buvo įsikūrus „Sakalo“ bendrovė, su kuria rišo knygų leidimo reikalai.

Maironio namai Kaune

Tie Maironio namai turėjo ir ypatingą savo istoriją. Statydinti kunigaikščių Pačių baroko stiliu, su itin šauniu fasadu, jie vėliau patekė į vieno žydo rankas, ir ten įsikūrusios rusų kareivinės. Kareiviai kasdien marširodavo po tuos rūmus, keldami dulkes ir triukšmą. Kai Maironis 1909 m. iš Petrapilio Dvasinės akademijos persikėlė į Kauno kunigų seminariją rektoriatu, prel. Povilas Januševičius (P. Gražybius, lietuvių kalbos vadovėlių autorius) Maironį prikalbėjęs tuos namus iš žydo nupirkė — taip būsią geriau ir pačiai seminarijai. Tais laikais pas prel. Januševičių, kaip pas tolimesnį gimnazią, tarnavo ir mano teta Elzbieta (tėvo sesuo). Ji daug ką mokėdavo mums pasiakoti iš anų „gerų laikų“, kai dar lėkėte vadino „torielka“, o šakutes — „vedelčium“. Lietuvių kalba tik lyg žolytė vos bekyščioje iš rusiškai lenkiško usyno Kaune.

Kad ir gerokai apleistus namus Maironis nupirko, juos atremontavo, ir iš jų pasidarė nemaža atrakcija Kauno Rotušės aikštėje. Jie ten įsikviavę i eilę kitų garsių istorinių pastatų: ten ir katedra — bazilika, kur buvo ir vysk. M. Valančiaus sostas, ten ir jėzuitų bažnyčia ir namai, kur kadaise mokytojavo Adomas Mickevičius, ten ir Vytauto Didžiojo bažnyčia, kur rektoriatu baltagalvis Vaidgantis, ten ir Sv. Kazimiero draugija, kur plūso dirbo uolusis Adomas Jakstas.

Tų savo namų atvaizdą Maironis buvo įdėjęs į 1920 m. „Pavasario balsų“ laidą. Juos Maironis yra priminęs ir „Mūsų vargų“ poemoje ir apgailestavęs, kad dr. Sutkus žmona (beje, lenkė) nesitėkė jų apžiūrėti pravažiuodama:

*„Stai jėzavitų kitada
Bažnyčia buvusi. Sita
Aukštoji bonė — miesto duma!“
Vis rodė Sutkus, bet pati
Per daug nebuvo žingeidi
Net pamatyt Maironio rūmą.
(Trečioji dalis)*

Išleisus i Filosofijos skyriaus literatūrinės studijas, per visą tą studijų metų Maironį Kaune tekavau tik retkarčiais, kur nors iš tolo pamatyti: gal Valstybės

teatre, kurio Maironis buvęs uolus lankytojas, gal katedroj — bazilikoje, gal prie studentų bažnyčios ar kitur. Nė į galvą tada nebuvo atėjus mintis, kad su Maironu dar teks turėti reikalų, kad ir akademinei auditorijoj.

Maironis skaitys Donelaitį

Tikrai buvo nemenka staigmena, kai 1932 m. pavasario semestre buvo paskelbta, kad Filosofijos skyriuje kursą apie Donelaitį skaitys Maironis. Maironis — tautos atgimimo dainius, didžio garso kūrėjas, buvęs Petrapilio Dvasinės akademijos profesorius, dabar Kauno kunigų seminarijos rektorius ir Teologijos skyriaus profesorius, jau baigias septintą dešimtį, taigi emeritas — „vir bene meritus“!

Apie Donelaičio „Metus“ Maironis su tikru poetiniu pietizmu buvo atsiliepsęs savo poemoje „Jaunoji Lietuva“:

*Kad tau Donelaitis prieš metų
dar šimtą
Poemą šešimastais apmetė rimta,
Tu jos kaip per miegą klausieji!
(Šeštoji giesmė)*

O dar i toliau toj pačioj poemoj gyre Jakšto lūpomis „Tolkiemų kleboną“, kurs su kitais „plėšė vargingas pirmasias vagas rašliavos“.

Paskaitęs neeilinę naujieną apie Maironį, fakulteto koridorių sutinku kolegą Antaną Vaičiulaitį:

— Girdėjot, kad Maironis skaitys šį semestrą kursą Filosofijos skyriuje?
— Tai stambi žuvis, — sako jusiai, visad mėgęs moderuotą humorą.

Tikrai „stambi žuvis“ iš Teologijos skyriaus tarp tokių vardu Filosofijos skyrių, kaip Salkauskis, Dovydas, Mykolaitis-Putinas, Reinsys, Kuraitis, Eretas, Balčikonis. Šis fakultetas, sako, buvęs vakarietiškausias iš visų kitų, nes turėjo daugiausia vakarietiškai suformuotą profesūrą.

Kadangi nemaža studentų buvo išklause reikiamus literatūros kursus, i Maironio epizodin kursą užsirašė palyginti ne taip jau daug: neprigūžėjo i auditoriją tiek, kiek i prof. Salkauskio filosofijos ar vysk. Reinio psichologijos paskaitas. Bet vis dėlto ne vienas „veteranas“ dar užsukdavo paklausti Maironio ar jį bent iš artiau pamatyti.

Maironis universiteto auditorijoj
Kaip Maironis atvykdavo i didžioesius universiteto rūmus, kur buvo Filosofijos skyrius, negalėčiau pasakyti. Nes viduj

tepamatydavom jį lėtai bėkiantį i trečią aukštą, apsilikęs apystorę „talūbą“, rankoj belakantį tamsiai rudo veliūro žeminę kepurę, kai buvo dar pats viduržiemis, vasario mėnuo. Kopti jam turbūt bus buvę nelengva, kai buvo palyginti apstambaus stoto, nors ir ne tokio aukšto ūgio, kaip humanitarų prof. Sruga ir ne tokio žemo kaip prof. Krėvė-Mickevičius. Šiaip jau Maironis laikė kiek aristokratiškai, šiuo atžvilgiu nepalygintinas su „demokratiškuoju“ Vaidgantu, kurį ne kartą galėjai matyti Laisvės alėjoje, kad ir su „katiliuku“, atsiremusį i telefono stulpą, beskaitantį laikraštį, kai laukdavo autobuso parsidanginti i savo Rotušės aikštę.

Skaitė Maironis i katedrą atsinešęs pasirašytą tekstą. Skaitydavo gan lėtai, aiškiai ir suprantamai. Beskaitydamas retkarčiais nusiūmavo akinius — kitokių, berods, nenešiojo kaip pensmė — ir, žvelgdamas tiesiai i auditoriją, imdavo ir laisvai pakalbėti, kokia teksto vietą savais žodžiais aiškindamas ar šiaip kokią šalutinę pastabą pridėdamas. Kartą, belygindamas kitų pasisakymus literatūriniais klausimais, užsiminė ir apie save, sakydamas, kad ir jis „kaip šioš toks poetas“ noris pareikšti savo nuomonę. Toks Maironio pasižeminimas giliai įstrigo atmintin ir kone iki ašarų graudino. Tai šie jums visiems, kurie bene nuo 1920 m. bambėjot: „Maironis paseno, Maironis nuseno, Maironi, labanakt!“ Jūs dabar jau jį praaugot visa galva, kas mes, o jis tik šioš toks poetas... (Bet poetas Binkis kartą smarkiai „subraukęs“ kažkurį „modernistą“, kurs niekinamai atsilieps apie Maironį: jis nesąs vertas Maironio kurpių dirželio atstai!)

Kad ir tik kartą per savaitę porai valandų teateidamas paskaityti apie Donelaitį, Maironis, atrode, fiziškai ne visad vienodai bus gerai jautęs. Taip kartą, keliom studentėm prie katedros priartėjus su užsuktų knygelėm gauti profesoriaus parašo, Maironis gražiai atsiprašė, sakydamas:

— Gal kitą kartą, šiandie nekaip jaučios.

Bet šiaip jis buvo pareigingas, ir nepamenu, kad per visą semestrą kada būtų paskelbęs, jog paskaitos nebus. I studijų knygelę pasirašydavo J. Maironis — taip jau šis slapyvardis buvo įsigalėjęs vietoj pavardės (pirmoji „Pavasario balsų“ laido 1895 m. buvo St. Maironis, matyt, vietoj St. Garnio, kurio buvo pasirašęs kita kūrini).

Donelaitis — Maironio gūlbės giesmė

Pradėdamas kalbėti apie Donelaitį ir jo kūrybą, Maironis pirmiausia davė platesnį istorinį ir visuomeninį anų laikų skerspjūvį. Čia jis rėmėsi savo mėgiamo ir ypač vertinamo poeto Goethės citata:

*Wer den Dichter will verstehen,
Muss in Dichters Lande gehen.
Kas kūrėją nor suprasti,
Tur jo žemėj atsirasti.*

Maironis mėgo citatas originalia kalba — vokiečių, lenkų, rusų. Tad studentas turėjo būti gerokai kalbose praprusęs, kad jas suprastų.

Man pačiam, kaip germanistiką studijuojančiam, rūpėjo sužinoti, kokios Maironio pažinros i tariamą vokiečių literatūros įtaką Donelaičiui. Su vokiečių literatūra, atrode, jis buvo pakankamai gerai susipažinęs, vokiečių klasikų studijavęs dar Petrapilio Dvasinė akademijoj. Nors Maironis apskritai ir buvo linkęs pripažinti kai kurių autorių kokią tariamą įtaką Donelaičiui, bet jų nelygino, nečitavo, tenkinos tik bendru teigimu. Ypač jis palaikė galimą Ewalo Kleisto „Pavasario“ įtaką Donelaičiui (nors „Metus“ su „Pavasariu“ pradėjo Reza, o pats Donelaitis pirmiausia parašė „Rudenį“). Tą Kleistą Karaliaučiaus universitete Donelaitis galėjęs ir asmeniškai pažinti. Maironis dar minėjo galimą Hallerio ir Hagedorno įtaką Donelaičiui, nors ir ne tokia tikra, bet dėl Gellerto pasakėčių įtakos Donelaičiui abejonės nebuvo.

Maironis buvo priėngingas Gabrielui, kurs teigė, kad Donelaičiui niekas neturėjo įtakos, nei Kleistas, nei anglų Thomsonas, nes (Nukelta i 4 psl.)

Maironis tautoje, gyvenime ir literatūroje

(Atkelta iš 2 psl.)

pabrėžiant, kad „objektyvumas prie nieko gero neprisives“. Atmetus objektyvumą, marksistiniu metodu pristatant skaitytojų Maironį galima kalbėti, kiek tik fantazija neša ir kiek partija reikalauja.

Išliai paskelbęs, kad „buržuaziniai literatūros kritikai atvirai tyčiojosi iš seno poeto“, lengva ranka konstatuoja, kad „progresyvioji inteligentijos dalis ir buržuazijos viešpatavimo laikais gėrėjos geriausiais Maironio poezijos kūriniiais, Lietuvos liaudis dainavo juos...“ Kad „liaudis dainavo“, tiesa, bet ne ta „liaudis“, kuri turi galvoj minėtą „literatologą“.

Tiems, kurie gimė jau nebe nepriklausomoj Lietuvoj, dabar viską galima sakyti — ir kad „progresyvioji inteligentija“ Maironiu gėrėjos ir kad „progresyvieji rašytojai, savinios“... Maironio „klasikinės poezijos ypatybės“ ir kad „mokėsi iš jo poezijos meno“. Galima juoda vadinti baltu, sakant, kad Maironio „eilėraščiai suvaidino progresyvių vaidmenį liaudies išsivadavimo kovoje“, tik /ka tada veikė pagrindinį komunistėliai ir ką dar revoliucionierius proletarinis poetas Julius Janonis ir kiti „pažangūs“ poetai? Jeigu nebūtų žinomi tikrieji faktai, galima būtų skelbti ir kad „buržuazijos viešpatavimo Lietuvoje metais įvairūs literatūriniai „modernistai“ niekinamai žiūrėjo i Maironį, laikė jį pasenusiu, skleidė šūkį „Šalin nuo Maironio!“

Bet iš tikrųjų buvo kitaip. Pirmasis tą „šūkį“ jau 1913 metais paskelbė ne koks „buržuazinis modernistas“, bet liberalų „Aušrinėje“ mėgęs bravorą pradedantis poetas Balys Sruga.

Kad „Maironis paseno“, skleidė ne kokie „buržuaziniai kritikai“, bet „pažangūs“, „Trečio fronto“ redaktoriai, pats išleides dekadentių eilių rinkinėlį „Sutemų skersgavimus“, Antanas Venclova, kritikudamas Maironio baladę „Ant Punių kalno“ už nesuvaikeitiškai sukirduotą žodį, pasmerkęs autorių žodžiais „Maironis — paseno, nuseno, paseno“.

O kad Maironis niekad nebuvo visos tautos poetas, kad jis buvo tik „buožij poetas“, „svetimas liaudies reikalams“, 1941 metais paskelbė Petras Cvirkas (Raštai, 1941, nr. 1), todėl ir jo palikimas esąs „bereikšmis ir menkas“.

Kokia komunistiškai akademine išmintin galima šie žodžiai suprasti kitaip, negu jie reiškia? Tai gi — kas varė kampaniją „Šalin nuo Maironio?“

Neatsitaukia nuo Maironio nė šiandieną sovietinių klastotojų ir „valytojų“ rankos, laikandis cenzūros žirkles bei enkavedistinę plunksną ar plieno kaltą.

Ar plieno kaltą? Tik paklausykite. Istorija neužslėpė vardu, kas vykdė caro gubernatoriaus įsakymą iš Kudirkos paminklo iškapoti himno posmą su žodžiais „Tegul meilė Lietuvos dega mūsų širdyse...“

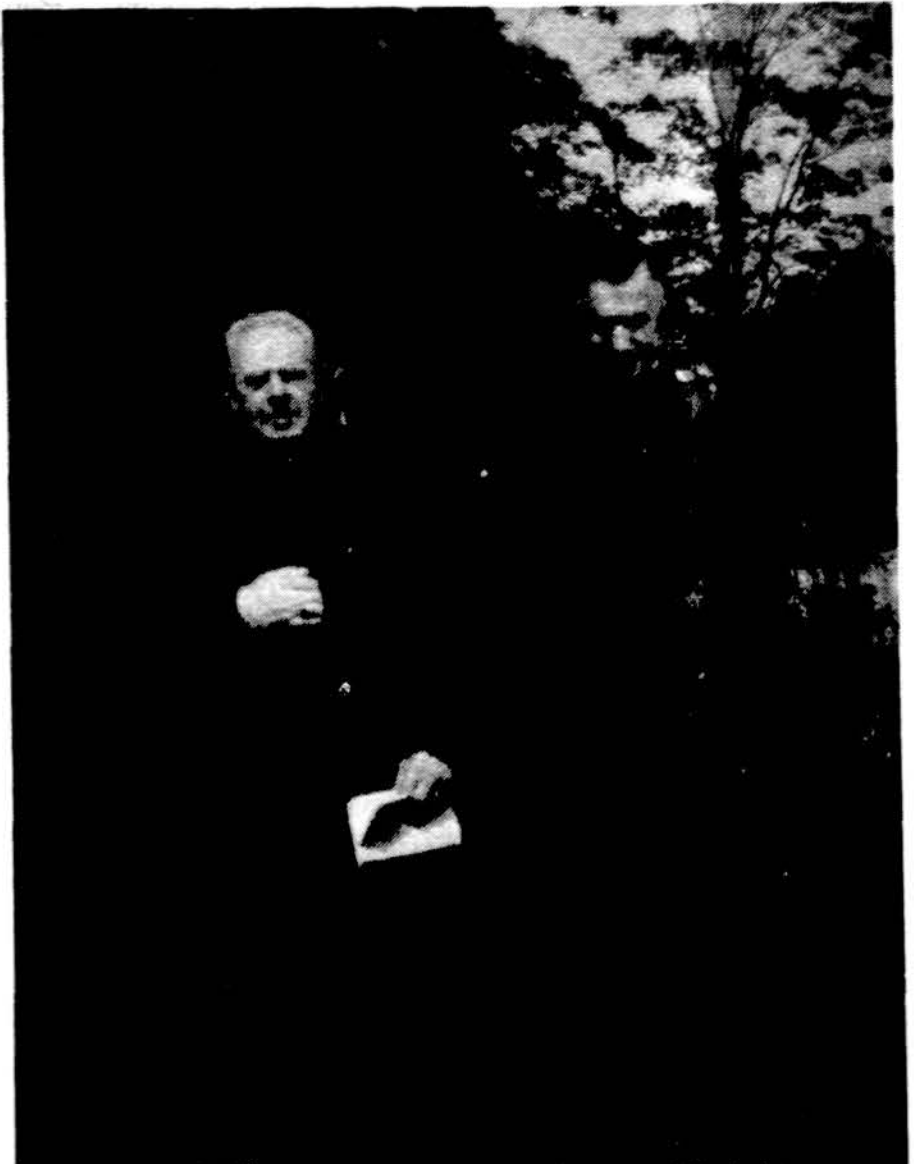
Gal nuo istorijos nepasislėps vardai ne tų šventvagių, kurių įsakymu ir rankomis iš Maironio antkapio prie Kauno katedros bazilikos iškapoti įrašo žodžiai: A.A. prel. JONAS MACIULIS — MAIRONIS DIDYSIS LIETUVOS ATGIJIMO DAINIUS. Iškapota iš cemento sienos ir epitafiga „Kaip man gaila to balto senelio...“, o ant viršaus prikaltą naują lentelę su užrašu: „Prelatas dr. Jonas Mačiulis-Maironis ir perrašytas epitafijos posmas.“

Tai gi, paskaitęs antkapio lentą, manyk, ką nori: kad tai prelatas, dr., ar kad „liaudies išsivadavimo skelbėjas“, kaip teigia sovietiniai kritikai, bet niekas neturi žinoti, kad tai DIDYSIS LIETUVOS ATGIJIMO DAINIUS. Štai toje vietoje ir tenka tarti: „Šalin rankas nuo Maironio!“

Noriu baigti Vinco Mykolaičio-

Putino testamentiniais žodžiais lietuviams okupuotoje Lietuvoje, kurie tinka ir mums išeičioje:

„Mano kartos žmonėms Maironis daugiau negu poetas... Ne savo raštų gausumu, ne tematikos svarumu, ne poetiniu artizmu, o savo lietuviško žodžio galia ir po veikiu mūsų samonei, — žodžio, padėjusio mums rasti save, apsispręsti ir visą amžių pasilikti su savo kraštu, su savo tauta.“

Maironis vasaros atostogų metu su kan. Mykolu Vaitkum Palangoje 1930 metais. (Iš K. Bradūno archyvo)

Maironis ir Bažnytinio meno muziejus

Adolfas Valeška

Pirmas mano susitikimas su prelatu Jonu Mačiuliu-Maironiu buvo 1928 m. Tas susitikimas buvo išdava idėjos suorganizuoti Lietuvos Bažnytinio meno muziejų.

Tada jau buvau bebaigias Kauno meno mokyklą ir įsitraukęs į architektūrinį bažnyčių dekoravimą. Bekeliamas ir bedirbdamas bažnyčiose, pastebėjau, kad senesnių laikų nepaprastos meno vertybės objektais, praktinė prasmė bažnyčiose jau nebenaudojami, buvo sudėti į įvairius sandėlius, kur lengvai galėjo sunykti. Tai matydami, prašiau klebonų (o kartais užtek-davo susitarti ir su zakristijonu), kad man tuos daiktus perleistų, ir tuo būdu pradėjau susidarinti bažnytinio meno ekspoziciją kolekciją. Kartais kokią 17 šimtmėsio kapa, kuri kabo davo spintoje nevertojama, nes buvo per sunki ir nepatogi, gaudavau mainais, už ją klebonui nupirkdama naują, lengvą, modernią. Taip tuos eksponatus „ubagaudamas“ ir rinkdamas, pamaciau, kad čia yra dirva suorganizuoti bažnytinio meno muziejų.

Siai idėjai įgyvendinti suėjau į kontaktą su kan. Adolfu Sabaliausku — Žalia Rūta. Tai asmuo, pirmasis Lietuvoje dar caro laikais surinkęs nemažą kolekciją liaudies meno kūrinių, vėliau tapusiais Kauno Čiurlionio galerijos liaudies meno skyriaus pamatu. Pirmasis mudviejų žingsnis buvo Katalikų veikimo centro suvažiavime praveisti rezoliuciją, kad būtų organizuojamas Bažnytinio meno muziejus. Rezoliucija buvo pravesta, bet muziejus nesimatė.

Kadangi kan. A. Sabaliauskas buvo karo kapelionas, o aš — buvęs karo policijos karys, tai nutarėm sukurti muziejus organizaciją „Štabą“ — ir „kariuomenę“. Nuvykome tuo reikalu pas prelatą Maironį pasitarti. Išdėstėm reikalą, Maironis nusitęsė po jo ir tarė, kad čia nesant nauja mintis, nes jau 1921 m. šis klausimas buvo pajuodintas, tik be pasekmių. Tuomet jis pareiškė, kad, vyručiai, vėl reikia bandyti, ir ten pat buvo sudarytas komitetas. Prel. Maironis sutiko pirmininkauti, o nariams buvo pakviesti universiteto prorektorius prel. prof. Blažiejus Česnys, kan. Adolfas Sabaliauskas, vyr. karo kapelionas kun. Vladas Mironas, Čiurlionio galerijos direktorius doc. Povilas Galaunė, architektas Algirdas Salkauskis ir aš pats. Mano titulas buvo — techninis muziejus organizatorius. Prie viso to buvo dar įkurtas Bažnytiniam menui remti draugija, kurios pagrindą sudarė Lietuvos dvasininkai, mokėdami tam tikrą mėnesinį mokesį. Muziejus reikalui populiarinti mums į pagalbą atėjo prof. Juozas Ambrazevičius-Brazaitis, dr. Ignas Skrupskelis, „Židinio“ redaktorius, rašytojas Juozas Grušas ir Juozas Keliuotis, „Naujosios Romuvos“ redaktorius.

Artėjo 1930 — Vytauto Didžiojo jubiliejiniai metai. Maironis pasiūlė ta proga pasinaudoti ir suorganizuoti Bažnytinio meno parodą. Paroda buvo oficialiai įtraukta į Vytauto Didžiojo minėjimo programą. Pasinaudojus Švietimo ministerijos suteikta 3,000 litų parama, prie mano kolekcijos buvo pririnkta daugiau eksponatų. Paroda iškilmingai atidaryta Seimo rūmų didžiojo salėje. Spauda ir visuomenė parodą — ir tuo pačiu idėją organizuoti muziejų — šiltai įvertino.

Taciau mums dar trūko kitų diocezių vyskupų pritarimo muziejui Kaune įsteigti. Tikrų prieštasių nebuvo, bet mums tada atrodė, kad čia būta daugiau parapijinės ambicijos. Ekspozitų rinkimo darbas iš dalies buvo sunkokas ir nuostolingas, nes aš su savo automobiliku per daug sudeginau benzino, blaškydamasis iš vienos parapijos į kitą. Viename komiteto posėdyje pareiškiau, kad bandysiu ieškoti būdų iš kitų diocezių vyskupų gauti oficialius leidimus ekspozitams iš klebonų rinkti. Komitetas man pritarė, ir kan. A. Sabaliauskas dar pridūrė, kad, jeigu man pavyks tai padaryti, jis pasiūlys

mane paskirti užsienio reikalų ministru.

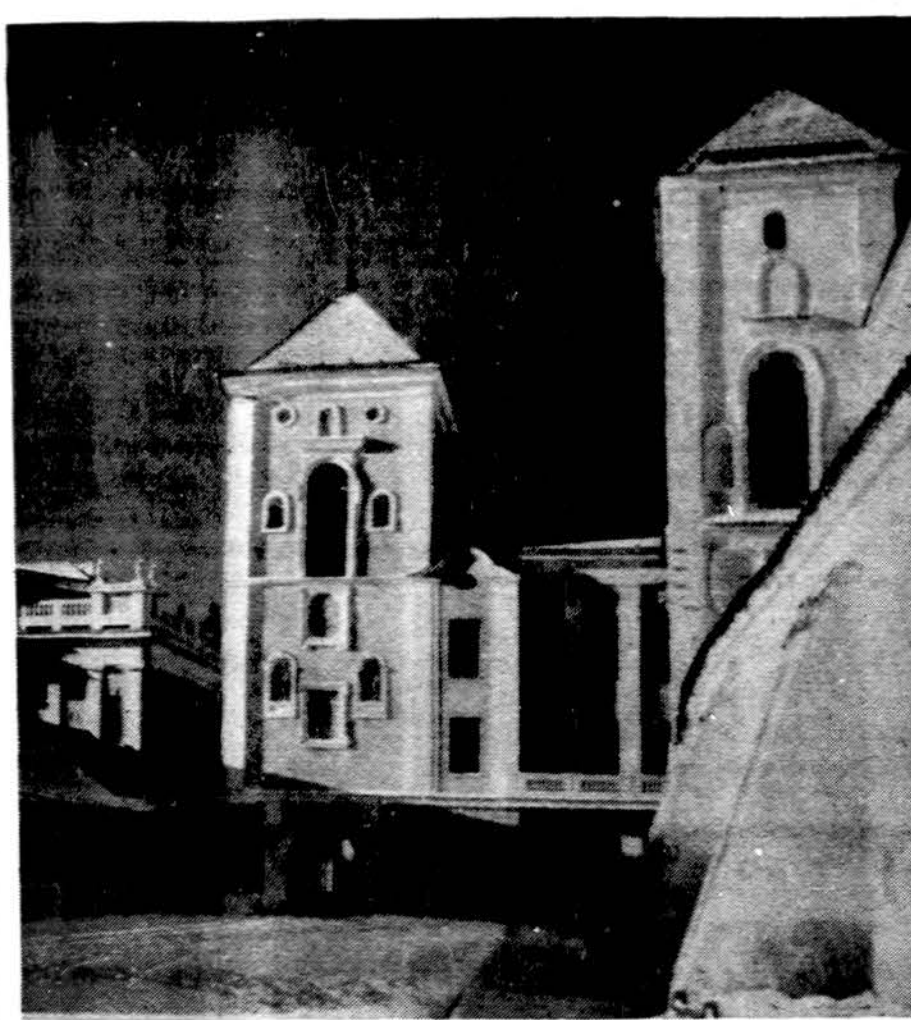
Kitą dieną išvykau į Kaišiadorys pas vysk. J. Kuktą. Vyskupas mane maloniai priėmė, pakvietė į savo butą, kur apžiūrėjome ant sienų pakabintus paveikslus, padiskutuodami jų autentiškumą. Tuomet vyskupas manęs paklausė, kokių reikalų pas jį atvykau. Pasakiau jam, kad prašau jo pritarimo Bažnytinio meno muziejus organizavimui. Jis maloniai savo pritarimą davė ir palinkėjo sėkmės. Tuomet pareiškiau, kad daugelis klebonų manęs nepažįsta, ir paprašiau, kad vyskupas man duotų raštelį, su kuriuo galėčiau klebonams autoritetingai prisistatyti. Nuėjome į raštinę, ir su visais štampais gavau, kas man buvo reikalinga. Tada aplančiau ir kitus vyskopus, kurie man pagal Kaišiadorių vyskupo rašto formulę taip pat išrašė įgaliojimus.

Sugrįžęs į Kauną, paskambinau prel. Maironiui, teiraudamasis, ar nebūtų galima suaukėti posėdį. Į tai prelatas atsakė, kad prastai jaučiasis, tad gal susitikime kitą dieną. Tada paskambinau prel. Česnui ir pasakiau, kad norėčiau pasiūlyti kelionės įspūdžius. Jis pasiūlė man pas jį užėti 7 val.

vak. išgerti kavos. Nuėjau ir pamaciau nedidelę kompaniją, sėdinčią aplink stalą ir lošiančią pulką. Tarp jų buvo ir Maironis. Jis pasiūlė jį mane ir nieko nepasakė: atrodo, labai buvo susikoncentravęs. Susirinkusius painformavau, kad turime visų vyskupų leidimą ir galime netrukdomai vykdyti savo darbą. Prof. B. Česnys padarė mažą pertrauką, nuėjome užkasti, ir ta proga Česnys pakėlė tostą už sėkmingą misiją ir išgėrėme po taurelę krupniko.

Susitikimai su prel. Maironiu, prel. Česniu ir kan. Sabaliausku vyko reikšmingiausiu mano gyvenimo periodu. Juk tuo laiku aš buvau tik 23 metų amžiaus ir galvojau, kaip šitie patriarchai į mano projektus reaguos ir kaip mane traktuos. Bet per visą tą laiką niekuomet man nebuvo padaryta jokių pastabų ar priekaištų. Tame mūsų visų gana komplikuotame veikime Maironis, kaip dirigentas, švelniai įformino visos veiklos tonacijas. Iš tikrųjų tas darbas galėjo sėkmingai vydytis, nes jį globojo mūsų tautos intelektualiniai aristokratai.

Per visą minėtą laikotarpį prel. Maironis niekuomet neužsiminė ir

Kauno senamiestio detalė. Tarp dviejų senųjų bokštų įterptas naujasis pastatas yra testamentinio Maironio palikimo dėka suprojektuotas ir pastatytas Bažnytinio meno muziejus.

Nuotr. A. Augustino

nepasigyrė, kad buvo numatęs paskirti palikimą Bažnytinio meno muziejus rūmams pastatyti. Ir tik po jo mirties šitai sužino-

jome. Maironio palikimo lėšomis rūmai buvo pastatyti, ir 1935 m. naujame pastate buvo atidarytas Bažnytinio meno muziejus.

Jau niekas tavęs taip giliai nemylės

(Atkelta iš 3 psl.)

juos visus praaugęs. Bet kad kokia sąveika galėjo būti, Maironis įrodinėjo Dantės pavyzdžiu: ir prieš Dantę jau ne vienas bandė „Dieviškosios komedijos“ temą, tokia buvusi laikų dvasia, tik iš jų kūrinių nieko gero neišėjo, kol nepasirodė Dantė su savo talentu. Tokių bendrai suvokiama įtaką Donelaičiui Maironis buvo linkęs ieškoti jau nuo Renesanso laikų, ypač nuo prancūzų pseudoklasizmo. Tada norėta pamėgdžioti graikų ir romėnų rašytojus, bet gana nereikšmingai, nes sekta tik išviršinė forma, o nesirūpinta gilesniu vidiniu pergyvenimu. Taip svetimi pavyzdžiai literatūrai atitraukė nuo gyvenimo ir kūriniai likę dirbtiniai. Kas kita buvo Donelaitis, kurs net senovinį heg-zametą pavartodamas apdai-navo vaizdingai ir nuosirdžiai savo gerai pažintų būrų gyvenimą.

Maironis buvo įsitikinęs, kad lietuvių dainų grožį pirmiausia išskėlė ne Lessingas ir Herderis, bet Duisburgo universiteto profesorius Brandas, kurs savo veikalė „Reysen durch die Mark Brandenburg, Preussen [etc.]“ (1702) davęs tris daineles, kurias 1745 m. savo rašte „Betrachtung der lit-tauischen Sprache“ pakartojo Pilypas Ruigis (Ruhig). Greičiausiai čia bus buvęs tam tikras „ana-chronizmas“, apie kokį Maironis visai teisingai kalbėjo Gabrio atveju: šis tikinęs, kad Donelaitis Karaliaučiaus universitete studijavęs vokiečių literatūros autorius Buergeri, Lessinga, Herderi, nors Lessingas, Donelaičiui ir Karaliaučiaus universitetą įstojus, tebuvo 3 metų, o Herderis 12!

Gan plačiai Maironis nuvėsi-tė Donelaičio gyvenimą, jį itin kruopščiai sudėstęs iš Rėzos, Schleicherio, Nesselamanno, Tetznerio ir Passargės. Minėjo ir pačių lietuvių išleistus Donelaičio raštus — J. Šlapelio, M. Biržiškos ir kitų.

Atostogos — amžinybėje

Nė nepajutome, kaip baigęs semestras ir atėjo pavasaris, mielas, malonus, donelaitiškas. Baigęs kursą, Maironis tuoj išvyko atostogų į rytų Lietuvą, į Panevėžio apskrįtį. Bet greit turėjo grįžti atgal į Kauną dėl įsienėjusios ligos krizės. Čia jį gydė jau anekšcia dr. Vl. Kuzma, pa-garsėjęs urologas. Dr. Kuzma sten-gėsi iš paskutiniųjų Maironį iš-gelbėti, bet jau birželio 28 išsivakarė pasakęs, kad Maironis vargiai beilsia kys ateinančią naktį — per daug buvo organizmas užnuodytas uremijos.

— Degu visas kaip ugnį, — pasakė Maironis jį aplankiusiam Jonui Kudirkai (dr. Vinco Kudir-

kos pusbroliui), su kuriuo kartu po trejų metų teko gyventi Mari-jampolėje, dirbant marijonų gimnazijoje.

Kitos dienos rytą Maironis baigė šios žemės kelionę. Per šv. Petrą buvo pašarvotas semi-narijos bažnyčioje. Tą pavasarį Kaune buvau ilgai užsilikęs, neiš-važiudamas atostogų ir rašy-damas diplominį darbą. Greit nuskubėjau iš Zalakalnio at-duoti pagarbą brangiajam pro-fesoriui, kurs tarp gausybės gėlių ir kaitriai mirksinčių žvakių gulėjo

amžiniu miegu nurimęs. Tarp kitų prie Maironio karsto garbės sar-gyboj stovėjo ir kol. Ant. Vaičiulai-tis. Suklupęs ties aukšta ant kata-falko paguldytugarbūju Velioniu meldžiau: Amžina atils! duok, Viešpatie, mūsų didžiajam Dai-niui, kuris tarp jausmingai ir nuosirdžiai išsakė tėvynės meilę:

Jau niekas tavęs taip giliai nemylės,

Kaip tavo nuliūdęs poetas!

Ir dar kartojau: Duok amžina atilsį, Viešpatie, Dainiui — Pranašui, kurs gal kaip niekas kitas tikėjo Lietuvos atgimimu:

O vienok Lietuva
Juk atbus gi kada,
Ne veltui ji tiek iškentėjo...

NAUJI LEIDINIAI

• Bronius Kvilkys, LIETU-VOS BAŽNYČIOS, II TOMAS. VILKAVIŠKIO VYSKUPIJA. Išeido Amerikos Lietuvių biblio-tekos leidykla Chicagoje, 1982 m. Adresas: 3001 W. 59th St., Chi-cago, IL 60629. Architektūrinis tekstas paruodė dr. Jurgis Gim-butas, žemėlapis Albinas Kar-nius ir Rimantas A. Zemaitaitis. Dailininkas ir techninis redak-torius — Petras Aleksa. Spaus-dino M. Morkūno spaustuė. Kaina 23 dol., su persiuntimu — 25 dol. Gaunama ir „Drauge“.

„Vilkaviškio vyskupija“ seka „Telšių vyskupijai“, kaip II tomas Lietuvos Bažnyčių serijos leidžia-mų knygų, redaguojamų Bro-niaus Kvilkio, padedamo didelio skaičiaus taltinkinių. Knyga rūpestingai paruošta, meniškai įspūdingai apipavidalinta ir dai-liai atspausdinta. Joje aprašytos 136 katalikų šventovės Vilkaviš-kio vyskupijoje, o taip pat 21 bažny-čia priekirtų Lomžos vyskupijai, kai pietinės Sūdumos lietuviškoji dalis liko Lenkijos teritorijoje. Šalia istorinių duomenų apie kiek-vieną šventovę, surinktų ne tik iš spausdintų šaltinių, bet gautų ir prisiminimų būdu iš ten gyve-nusių ir dirbusių kunigų bei kitų asmenų, pateikiami ir bažnyčių bei koplyčių architektūrinių ypa-tybių aprašymai, paruosti šios sri-

ties specialisto dr. Jurgio Gim-but.

Išskirtinis dėmesys skirtas iliustracinei veiklai. Redak-toriaus teigimu, dauguma bažny-čių bei religinių paminklų nuo-traukų čia skelbiama pirmą kartą. Visa tai daro šia knyga mums nepakeičiamu ir neeilinės vertės kultūrinio šaltinio, kuris domins skaitytoją keliaropai — iš istori-nio, mokslinio, architektūrinio, meninio, pagaliau nostalginio taško. Nekantriai laukiame ir liku-sieji šios serijos tomai.

• METMENYS, 1982 m., Nr. 43. Kūryba ir analizė. Žurnalas, AM & M Publications, įsėina du kartus metuose. Redaguoja Vy-tautas Kavolis, Dickinson College, Carlisle, Pennsylvania. Adminis-truoja Marija Paškevičienė, 3308 W. 62nd Pl., Chicago, IL 60629. Šio numerio kaina \$3.50, keturių nu-merių prenumerata — \$12.00, Kanadoje ir užsieny — \$15.00, garbės prenumerata — \$20.00. Šis „Metmenų“ numeris yra gavęs \$500.00 Lietuvių Bendruomenės Kultūros tarybos paramą iš jai Lietuvių fondo skirtos sumos.

Šį kartą net trys straipsniai lie-čia Donelaičio ir jo kūrybos te-mas. Pirmuoju duodamas Delijos J. Valiukėnaitės svarstymas „Donelaičio METAI: eilės iš sakyklos“. Autorė ribojasi labiau socialinėmis bei psichologinėmis

• Nerima Narutė, VALAN-DU UPĖS. Antras eilėraščių rinkinys. Viršelio aplanką piešė Paulius Jurkus. Išeido „Lietuvių dienos“, 4364 Sunset Blvd., Holly-wood, CA 90029. Rinkinys 46 psl., kaina — 3 dol., gaunamas ir „Drauge“.

Tai paprastų žodžių nuosirdi poezija. Autorė savo lygiuose ketu-reliuose ir laisviau sukurptuose posmuose vaikstinėja tai po savo kūdikystės dienas prie Levens, tai po šių dienų čionykštę kasdie-nybę, eilutes nuspaldindama lyriš-ku savuoju Aš. Nostalgija ir lengva melancholija perpinti rinkinio puslapiu kokiomis dar neišmatuotomis gėlmėmis skaitytojo širdies nesupurtins, bet suteiks galbūt kartais taigpi reikalingą pavakarės ramybę. O to ar ne tik siekė pati autorė, kai žvelgiame nors ir į šitą ailerastį:

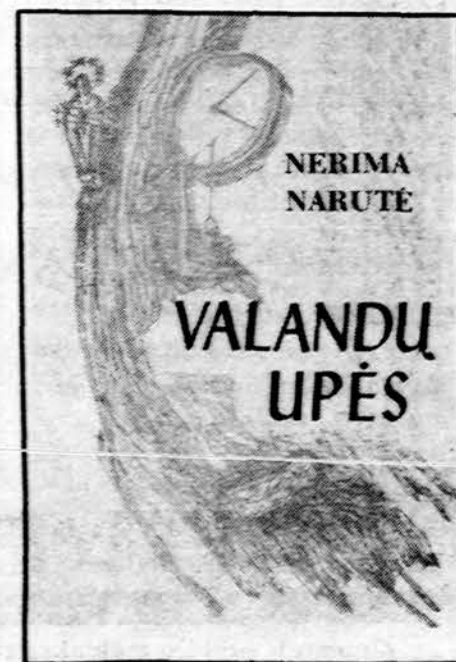
GAL KADA NORS

Sermukšnis žiežirbų laisai
Į žemės urną laša,
Jos antkapyje pelenais
Natiurmortus įrašo.

Paklydęs vėjas neramus
Čia ūkauja po stogu,
O aš, žinau, turiu namus —
Prie židinio patogu.

Tada ir supinu mintis,
Kelius į laiko stotį,
Gal kada nors mana lemtis
Dar leis čia parymoti.

Ir surašyt dainų — eiles,
Surišt žodžių pyms
To derliaus dovanas visas
Rudens pinitinės.

• LITUANUS, Volume 28, No. 2, Summer 1982. Lithua-nian Quarterly Journal of Arts and Sciences. Lituanus Founda-tion, Inc. Anglų kalba leidžiamas menų ir mokslų žurnalas. Ši numerį redagavo dr. Antanas Kli-mas, profesorius Rochesterio universitete. Administratorius — Jonas Kučėnas. Metinė asmeniš-koji prenumerata — 10 dol., biblio-tekoms ir įstaigoms — 15 dol. Redakcijos ir administracijos adresas: Lituanus, 6621 S. Troy, Chicago, Illinois 60629.

Įvadiniam straipsny „World War II Russian-American Rela-tions and the Baltic States: A Test Case“ Edmund R. Pad-vaikas, Siena College, argumen-tuoja, kad rusai, antrą kartą užgrobdami Pabaltijo valstybes ir reikalaudami, kad Amerikos va-dai su tuo sutiktų, naudojo Pabal-tijų kaip priemonę išbandyti Vakarams. Pažėsdami Atlanto chartą ir rusams padarydami, kaip jie manė, tik mažą nuolaidą, amerikiečiai, teigia autorius, bandymo neišlaikė.

Sio numerio akcentas — lietu-vių literatūrai. Spausdinama An-tano Vaičiulaitio pasakojimas „Žvejų duktė Bangulė“ ir Kazio Almeno novelė „Pasaulio užkariautojas“ (abu vertė Kristi-na Bukaveckaitė-Vaičiūnienė) bei Kazio Bradūno šešetas eilė-

raščių (vertė Rita Dapkutė). Taigpi, Kristina Bukaveckaitė-Vaičiūnienė straipsnyje „The Development of Lithuanian Lite-rature in the West: Two Diver-gent Stands“ nagrinėja spaus-dinamus Vaičiulaitio ir Almeno kūrinius kaip pavyzdžius jos bandomų nubrėžti dviejų skir-tingų krypčių išsivystimo prozoje: išlaikomo kalbino ir tematinio ryšio su praeitimi ir dabartine patirties panaudojimo ir akcenta-vimo.

Aptariama ir iliustruojama jau-nos Chicago dailininkės Aleksandros Vilijos Eivaitės tapy-ba. Knygas recenzuoja William Wolkovich-Valkavičius — Mari-lyn Kuzmickas, SSC and the Found-ings of the Sisters of St. Casimir — Mother Maria Kaupas; Anta-nas Klimas — Chien-Ching Mo, Lithuanian Syntax: A Case Grammar Description.

Išleistas prof. Juozo Brazaičio raštų trečiasis tomas

Prof. Juozo Brazaičio Raštų trečiasis tomas jau pasirodė knygų rinkoje. Savo išvaizda ir apimtimi knyga derinasi prie pirmųjų dviejų tomų. Trečia-jame tome yra surinkti prof. Brazaičio straipsniai ir svarstymai literatūrinėmis temomis, mūsų grožinės literatūros Lietuvoje ir išei-vijoje recenzijos ir apšiai straipsnių lietuvių tautosakos tema. Recenzuojamų knygų tarpe yra „Lietuvių literatūra sveturi“, „Lietuvių poezija išei-vijoje“, Andrieka, Bradūno, Bogutaitės, Jankaus, Jasman-to, Saulaitės, Šlaito ir kitų autorių kūryba.

Prof. Juozo Brazaičio raštai yra išliekančios vertės kny-gos, turinčios rasti prideramą vietą kiekvieno lietuvių knygų lentynose. Redaktorai Alina Skrupskelienė ir Česlovas Grincevičius įdėda daug darbo, surinkdami po plačią perio-diką išbarstytus prof. Brazai-čio raštus, juos suredaguo-dami ir paruošdami spaudai. Ketvirtasis tomas jau taip pat surinktas. Jame bus prof. Brazaičio straipsniai lietu-viškosios kultūros klausimais. Penktasis ir paskutinis tomas apims jo raštus visuomeni-nėmis temomis.

Trečiąjį prof. Juozo Brazai-čio Raštų tomą, o taip pat ir pirmuosius du tomus galima įsigyti „Drauge“, pas įvairius knygų platintojus ir tiesiog iš leidybų, prisijungiant po \$15.00 už tomą, šiuo adresu: Laisvės Fondas, 5620 S. Claremont Ave., Chicago, IL 60636.

Dramos veikalo konkursas

Los Angeles Dramos sambūris skelbia dramos veikalo konkursą, kuriame kviečia dalyvauti viso laisvojo pasaulio rašytojus. Veikalo ir tema ir turinys laisvai pasi-renkami. Pobūdis pritaikomas nedideliame teatro kolektyvui. Pageidautinas paprastas lanks-tus scenarijus, galbūt trijų veik-smų apimties, spektaklis neilges-nis kaip dviejų su pusę valandos. Konkurso rankraščiai paruošti rašomajam mašinėlė ir pasirašomi slaptyvardžiu. Tas pats slaptyvar-dis užrašomas ant užduoto vokiolo, kuriame įdėta tikroji autoriaus pa-vardė, adresas ir telefonas. Voke-lis nebus atidarytas nelaimėjus. Konkurso premijos dydis 2000.00 dolerių. Dramos sambūris turi tai-sę premijuotą veikalą pagal savo nuožiuotą pirmas pastatytį. Ne-premijuoti rankraščiai grąžinami tik autoriams paprašius. Jury komisija iš 5 narių sprendžia kas premijuotina balsų dauguma. Jei-gu komisija nerastų nė vieno pre-mijuotino veikalo, konkursas bus pratęsiamas naujam laikotarpiui. Rankraščių įteikimo data 1983 m. sausio mėn. 1 d. adresu: Mrs. D. Mitkienė, 2610 Griffith Pl. Blvd., Los Angeles, Ca. 90039.

Los Angeles Dramos sambūrio valdyba

raščių (vertė Rita Dapkutė). Taigpi, Kristina Bukaveckaitė-Vaičiūnienė straipsnyje „The Development of Lithuanian Lite-rature in the West: Two Diver-gent Stands“ nagrinėja spaus-dinamus Vaičiulaitio ir Almeno kūrinius kaip pavyzdžius jos bandomų nubrėžti dviejų skir-tingų krypčių išsivystimo prozoje: išlaikomo kalbino ir tematinio ryšio su praeitimi ir dabartine patirties panaudojimo ir akcenta-vimo.

Aptariama ir iliustruojama jau-nos Chicago dailininkės Aleksandros Vilijos Eivaitės tapy-ba. Knygas recenzuoja William Wolkovich-Valkavičius — Mari-lyn Kuzmickas, SSC and the Found-ings of the Sisters of St. Casimir — Mother Maria Kaupas; Anta-nas Klimas — Chien-Ching Mo, Lithuanian Syntax: A Case Grammar Description.